הלכות שמיטה ויובל

משנה תורה לרמב״ם

geulaquiz.com

פרק א

א מִצְוַת עֲשֵׂה לִשְׁבֹּת מֵעֲבוֹדַת הָאָרֶץ וַעֲבוֹדַת הָאִילָן בְּשָׁנָה שְׁבִיעִית שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה ב) "וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שַׁבָּת לַה'" וְנֶאֱמַר (שמות לד כא) "בֶּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת". וְכָל הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה מֵעֲבוֹדַת הָאָרֶץ אוֹ הָאִילָנוֹת בְּשָׁנָה זוֹ בִּטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה וְעָבַר עַל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה ד) "שָׂדְךָ לֹא תִזְרָע וְכַרְמְךָ לֹא תִזְמֹר":

ב אֵינוֹ לוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא עַל הַזְּמִירָה וְעַל הַקְּצִירָה אוֹ עַל הַבְצִירָה. וְאֶחָד הַכֶּרֶם וְאֶחָד שְׁאָר הָאִילָנוֹת:

ג וּזְמִירָה בִּכְלַל זְרִיעָה וּבְצִירָה בִּכְלַל קְצִירָה. וְלָמָּה פֵּרְטָן הַכָּתוּב לוֹמַר לְךָ עַל שְׁתֵּי תּוֹלָדוֹת אֵלּוּ בִּלְבַד הוּא חַיָּב וְעַל שְׁאָר הַתּוֹלָדוֹת שֶׁבַּעֲבוֹדַת הָאָרֶץ עִם שְׁאָר הָאָבוֹת שֶׁלֹּא נִתְפָּרְשׁוּ בְּעִנְיָן זֶה אֵינוֹ לוֹקֶה עֲלֵיהֶן. אֲבָל מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת:

ד כֵּיצַד. הַחוֹפֵר אוֹ הַחוֹרֵשׁ לְצֹרֶךְ הַקַּרְקַע אוֹ הַמְזַבֵּל וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן מִשְּׁאָר עֲבוֹדַת הָאָרֶץ. וְכֵן הַמַּבְרִיךְ אוֹ הַמַּרְכִּיב אוֹ הַנּוֹטֵעַ וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן מֵעֲבוֹדַת הָאִילָנוֹת. מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת מִדִּבְרֵיהֶן:

ה אֵין נוֹטְעִין בַּשְּׁבִיעִית אֲפִלּוּ אִילַן סָרָק. וְלֹא יַחְתֹּךְ הַיְבוּלֶת מִן הָאִילָנוֹת. וְלֹא יְפָרֵק הֶעָלִין וְהַבַּדִּים הַיְבֵשִׁים. וְלֹא יְאַבֵּק אֶת צַמָּרְתּוֹ בָּאָבָק. וְלֹא יְעַשֵּׁן תַּחְתָּיו כְּדֵי שֶׁיָּמוּת הַתּוֹלַעַת. וְלֹא יָסוּךְ אֶת הַנְּטִיעוֹת בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ זוֹהֲמָא כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאכַל אוֹתוֹ הָעוֹף כְּשֶׁהוּא רַךְ. וְלֹא יָסוּךְ אֶת הַפַּגִּין. וְלֹא יִנְקֹב אוֹתָן. וְלֹא יִכְרֹךְ אֶת הַנְּטִיעוֹת. וְלֹא יְקַטֵּם אוֹתָם. וְלֹא יְפַגֵּם אֶת הָאִילָנוֹת. וְכֵן שְׁאָר כָּל עֲבוֹדַת הָאִילָן. וְאִם עָשָׂה אַחַת מֵאֵלּוּ בַּשְּׁבִיעִית מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת:

ו אֵין מְצִיתִין אֶת הָאוּר בְּאִישׁוֹת הַקָּנִים מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲבוֹדַת קַרְקַע. וְאֵין מְלַמְּדִין אֶת הַפָּרָה לַחְרֹשׁ אֶלָּא בְּחוֹל. וְאֵין בּוֹדְקִין אֶת הַזְּרָעִים בְּעָצִיץ מָלֵא עָפָר אֲבָל בּוֹדְקִין אוֹתָן בְּעָצִיץ מָלֵא גְּלָלִים. וְשׁוֹרִין אֶת הַזְּרָעִים בַּשְּׁבִיעִית כְּדֵי לְזָרְעָן בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. וּמְקַיְּמִין הָאֲלוּוֵי בְּרֹאשׁ הַגַּג אֲבָל אֵין מַשְׁקִין אוֹתוֹ:

ז סוֹקְרִין אֶת הָאִילָן בְּסִקְרָא. וְטוֹעֲנִין אוֹתוֹ בַּאֲבָנִים וְעוֹדְרִין תַּחַת הַגְּפָנִים. וְהַמְקַשְׁקֵשׁ בְּזֵיתִים אִם לְהַבְרוֹת אֶת הָאִילָן אָסוּר וְאִם לִסְתֹּם אֶת הַפְּצָימִים מֻתָּר:

ח מַשְׁקִין בֵּית הַשָּׁלְחִין בַּשְּׁבִיעִית וְהִיא שְׁדֵה הַזְּרִיעָה שֶׁצְּמֵאָה בְּיוֹתֵר. וְכֵן שְׁדֵה הָאִילָנוֹת אִם הָיוּ מְרֻחָקִין זֶה מִזֶּה יֵתֶר מֵעֲשָׂר לְבֵית סְאָה מוֹשְׁכִין אֶת הַמַּיִם מֵאִילָן לְאִילָן. אֲבָל לֹא יַשְׁקוּ אֶת כָּל הַשָּׂדֶה. וְאִם הָיוּ מְקֻרָבִין זֶה לָזֶה עֶשֶׂר לְבֵית סְאָה מַשְׁקִין כָּל הַשָּׂדֶה בִּשְׁבִילָן. וְכֵן עֵפֶר הַלָּבָן מַרְבִּיצִין אוֹתוֹ בְּמַיִם בַּשְּׁבִיעִית בִּשְׁבִיל הָאִילָנוֹת שֶׁלֹּא יִפָּסְדוּ:

ט וְעוֹשִׂין עוּגִיּוֹת לַגְּפָנִים. וְעוֹשִׂין אֶת אַמַּת הַמַּיִם כַּתְּחִלָּה וּמְמַלְּאִין אֶת הַנְּקָעִים מַיִם:

י וּמִפְּנֵי מָה הִתִּירוּ כָּל אֵלֶּה. שֶׁאִם לֹא יַשְׁקֶה תֵּעָשֶׂה הָאָרֶץ מְלֵחָה וְיָמוּת כָּל עֵץ שֶׁבָּהּ. וְהוֹאִיל וְאִסּוּר הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם מִדִּבְרֵיהֶם לֹא גָּזְרוּ עַל אֵלּוּ שֶׁאֵין אָסוּר מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא אוֹתָן שְׁנֵי אָבוֹת וּשְׁתֵּי תּוֹלָדוֹת שֶׁלָּהֶם כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ:

יא מִשֶּׁרַבּוּ הָאֲנָסִין וְהִטִּילוּ מַלְכֵי עַכּוּ"ם עַל יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת מַחֲנוֹת לְחֵילוֹתֵיהֶן הִתִּירוּ לִזְרֹעַ בַּשְּׁבִיעִית דְּבָרִים שֶׁצְּרִיכִין לָהֶם עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ בִּלְבַד. וְכֵן מִי שֶׁכְּפָאוֹ אֲנָס לַעֲשׂוֹת בַּשְּׁבִיעִית בְּחִנָּם כְּמוֹ עֲבוֹדַת הַמֶּלֶךְ וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן חֲרֵי זֶה עוֹשֶׂה:

יב הַנּוֹטֵעַ בַּשְּׁבִיעִית בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד יַעֲקֹר. מִפְּנֵי שֶׁיִּשְׂרָאֵל חֲשׁוּדִין עַל הַשְּׁבִיעִית. אִם תֹּאמַר בְּשׁוֹגֵג יְקַיֵּם יֹאמַר הַמְזִיד שׁוֹגֵג הָיִיתִי:

יג הַחוֹרֵשׁ אֶת שָׂדֵהוּ אוֹ נָרֵהּ אוֹ זִבְּלָהּ בַּשְּׁבִיעִית כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה יָפָה לִזְרִיעָה בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית קוֹנְסִין אוֹתוֹ וְלֹא יִזְרָעֶנָּה בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. וְאֵין חוֹכְרִין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ כְּדֵי לְזָרְעָהּ אֶלָּא תְּהֵי בוּרָה לְפָנָיו. וְאִם מֵת יִזְרָעֶנָּה בְּנוֹ:

יד הַמַּעֲבִיר קוֹצִים מֵאַרְצוֹ בַּשְּׁבִיעִית כְּדֵי לְתַקְּנָהּ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. אוֹ שֶׁסִּקֵּל מִמֶּנָּה אֲבָנִים אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לֹא קָנְסוּ אוֹתוֹ וּמֻתָּר לוֹ לִזְרָעָהּ בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית:

טו הַטּוֹמֵן לֶפֶת וּצְנוֹנוֹת וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן בַּשְּׁבִיעִית אִם הָיוּ מְקֻצָּת הֶעָלִין מְגֻלִּין אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ וְאִם לָאו אָסוּר. הַטּוֹמֵן אֶת הַלּוּף וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן לֹא יִפְחֹת מֵאַרְבַּע קַבִּים עַל גֹּבַהּ טֶפַח וְטֶפַח עָפָר עַל גַּבָּיו. וְטוֹמְנוֹ בִּמְקוֹם דְּרִיסַת הָאָדָם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְמַח. וּמֻתָּר לְמָרֵס בְּאֹרֶז בַּשְּׁבִיעִית אֲבָל לֹא יְכַסֶּה:

טז בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים מְלַקֵּט אָדָם עֵצִים וַאֲבָנִים וַעֲשָׂבִים מִתּוֹךְ שָׂדֵהוּ. וְהוּא שֶׁיִּטֹּל הַגַּס הַגַּס כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לַנְּקוֹת הָאָרֶץ. אֲבָל מִשְּׂדֵה חֲבֵרוֹ נוֹטֵל בֵּין דַּק בֵּין גַּס. מְשֻׁרָבּוּ עוֹבְרֵי עֲבֵרָה שֶׁמִּתְכַּוְּנִין לְנַקּוֹת וְאוֹמְרִין הַגַּס אָנוּ נוֹטְלִין. אָסְרוּ לִטֹּל אָדָם מִשְּׂדֵהוּ אֶלָּא מִתּוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ וְהוּא שֶׁלֹּא יְלַקֵּט בְּטוֹבָה. שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ רְאֵה כַּמָּה טוֹב עָשִׂיתִי לְךָ שֶׁחֲרֵי נִקִּיתִי שָׂדֶךָ:

יז הָיְתָה בְּהֶמְתּוֹ עוֹמֶדֶת בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ מְלַקֶּטֶת וּמֵבִיא לְפָנֶיהָ. שֶׁבְּהֶמְתּוֹ מוֹכַחַת עָלָיו. וְכֵן אִם הָיְתָה שָׁם כִּירָתוֹ מְלַקֶּטֶת הַכֹּל וּמַדְלִיק. שֶׁכִּירָתוֹ מוֹכַחַת עָלָיו:

יח הַקּוֹצֵץ אִילָן אוֹ שְׁנַיִם לְעֵצִים הֲרֵי זֶה מַתָּר לְשַׁרְשָׁן. קָצַץ שְׁלֹשָׁה אוֹ יֶתֶר זֶה בְּצַד זֶה לֹא יְשָׁרֵשׁ. שֶׁהֲרֵי מְתַקֵּן אֶת הָאָרֶץ. אֶלָּא קוֹצֵץ מֵעַל הָאָרֶץ וּמַנִּיחַ שָׁרְשָׁיו בָּאָרֶץ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים מִתּוֹךְ שֶׁלּוֹ. אֲבָל מִשְּׂדֵה חֲבֵרוֹ מַתָּר לְשָׁרֵשׁ:

יט הַמַּבְקִיעַ בְּזֵית לְטַל עֵצִים לֹא יְחַפֶּה מְקוֹם הַבְּקִיעַ בְּעָפָר מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲבוֹדָה אֲבָל מְכַסֶּה בַּאֲבָנִים אוֹ בְּקַשׁ:

כ הַמְזַנֵּב בַּגְּפָנִים וְהַקּוֹצֵץ קָנִים הֲרֵי זֶה קוֹצֵץ כְּדַרְכּוֹ בְּקַרְדֹּם וּבְמַגָּל וּבִמְגֶרָה וּבְכָל מַה שֶּׁיִּרְצֶה:

כא אֵין קוֹצְצִין בְּתוֹלַת שִׁקְמָה בַּשְּׁבִיעִית כְּדֶרֶךְ שֶׁקּוֹצְצִין בִּשְׁאָר הַשָּׁנִים מִפְּנֵי שֶׁקְּצִיצָתָהּ עֲבוֹדַת אִילָן. שֶׁבְּקִצִּיצָה זוֹ תִּגְדַּל וְתוֹסִיף. וְאִם צָרִיךְ לְעֵצֶיהָ קוֹצֵץ אוֹתָהּ שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ עֲבוֹדָתָהּ:

כב כֵּיצַד קוֹצְצָהּ. מֵעִם הָאָרֶץ אוֹ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים. אִילָן שֶׁנִּפְשַׁח קוֹשְׁרִין אוֹתוֹ בַּשְּׁבִיעִית. לֹא שֶׁיַּעֲלֶה אֶלָּא שֶׁלֹּא יוֹסִיף:

פרק ב

א לֹא יוֹצִיא אָדָם זְבָלִים מֵחַצֵּרוֹ וְיִתֵּן בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ בַּשְּׁבִיעִית מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמְזַבֵּל שָׂדֵהוּ שֶׁתִּהְיֶה יָפָה לִזְרִיעָה. וְאִם הוֹצִיא וְהֶעֱמִיד מִמֶּנּוּ אַשְׁפָּה מֻתָּר. וְלֹא יַעֲשֶׂה אַשְׁפָּה בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ עַד שֶׁיַּעֲבֹר זְמַן שְׁמִזְבְּלִין בּוֹ לַעֲבוֹדַת הָאָרֶץ וְהוּא מִשְּׁיִקְשֹׁר הַמָּתוֹק. וְלֹא יַעֲשֶׂה אַשְׁפָּה פְּחוּתָה מִמֵּאָה וַחֲמִשִּׁים סְאָה שֶׁל זֶבֶל כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה נִכֶּרֶת שֶׁהִיא אַשְׁפָּה. וְאִם יִרְצֶה לְהוֹסִיף מוֹסִיף. הָיָה לוֹ דָּבָר מֻעָט מוֹסִיף עָלָיו וְהוֹלֵךְ. וְלֹא יַעֲשֶׂה בְּכָל בֵּית סְאָה יֶתֶר מִשָּׁלֹשׁ אַשְׁפָּתוֹת:

ב וְהָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת כָּל שָׂדֵהוּ שָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ אַשְׁפָּתוֹת לְתוֹךְ בֵּית סְאָה עוֹשֶׂה. וְהָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת זְבָלוֹ אוֹצָר עוֹשֶׂה:

ג הָיָה מַעֲמִיד הַזֶּבֶל עַל הַסֶּלַע אוֹ שֶׁהֶעֱמִיק בָּאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים וְהֶעֱרִים הַזֶּבֶל אוֹ שֶׁבָּנָה עַל הָאָרֶץ גֹּבַהּ שְׁלֹשָׁה וְהֶעֱמִיד עָלָיו הַזֶּבֶל. אֵינוֹ צָרִיךְ שִׁעוּר. אֲפִלּוּ עָשָׂה כֵּן כַּמָּה אַשְׁפָּתוֹת לְתוֹךְ בֵּית סְאָה בֵּין קְטַנּוֹת מֻתָּר. שֶׁהֲרֵי הַדָּבָר נִכָּר שֶׁאֵינָן לַעֲבוֹדַת הָאָרֶץ אֶלָּא לִכְנִיסַת הַזֶּבֶל:

ד מֻתָּר לְאָדָם לְהוֹצִיא זֶבֶל מִן הַסַּהַר שֶׁל צֹאן וְנוֹתֵן לְתוֹךְ שָׂדֵהוּ כְּדַרְכּוֹ כָּל מַכְנִיסֵי זֶבֶל. וְהָעוֹשֶׂה דִּיר בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ בַּשְּׁבִיעִית לֹא יַעֲשֶׂהוּ יֶתֶר עַל בֵּית סָאתַיִם וְיִכְנִיס הַצֹּאן לְתוֹכוֹ. וּכְשֶׁיְּזַבְּלוּ אֶת כָּל הַדִּיר מֵנִיחַ דֹּפֶן אֶחָד מִדָּפְנֵי הַדִּיר וְעוֹשֶׂה דִּיר אַחֵר בְּצִדּוֹ. נִמְצָא מְזַבֵּל בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ בֵּית אַרְבַּעַת סְאִין:

ה הָיְתָה כָּל שָׂדֵהוּ בֵּית אַרְבַּעַת סְאִין מְשַׁיֵּר מִמֶּנָּה מְקֻצָּת מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן. כְּדֵי שֶׁיֵּדְעוּ הַכֹּל שֶׁהַצֹּאן הֻטִּילוּ בָּהּ וְנִדְיְרָה. וְלֹא יֹאמְרוּ זֶבֶל זֶה כָּל שָׂדֵהוּ בַּשְּׁבִיעִית:

ו לֹא יִפְתַּח אָדָם מֶחְצָב בַּתְּחִלָּה לְתוֹךְ שָׂדֵהוּ בַּשְּׁבִיעִית שֶׁמָּא יֹאמְרוּ לְתַקֵּן שָׂדֵהוּ נִתְכַּוֵּן שֶׁיְּסַיֵּר מִמֶּנָּה הַסֶּלַע. וְאִם הִתְחִיל מִקֹּדֶם שְׁבִיעִית וּפִצֵּל מִמֶּנָּה שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים אֲבָנִים בְּרִבּוּעַ שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ עַל רוּם שָׁלֹשׁ כָּל אֶבֶן מֵהֶן אַמָּה עַל אַמָּה בְּרוּם אַמָּה אוֹ גְּדוֹלוֹת מִזּוֹ הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְנַקֵּר מִמֶּנּוּ בַּשְּׁבִיעִית כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה:

ז גָּדֵר שֶׁל אֲבָנִים שֶׁיֵּשׁ בְּגָבְהוֹ עֲשָׂרָה טְפָחִים אוֹ יֶתֶר וְרָצָה לְטַל כָּל אֲבָנָיו אִם הָיוּ בוֹ עֶשֶׂר אֲבָנִים אוֹ יֶתֶר כָּל אַחַת מֵהֶן מִשּׁוֹי שְׁנַיִם אוֹ גְּדוֹלוֹת מִזּוֹ הֲרֵי זֶה נוֹטֵל שֶׁהָרוֹאֶה יוֹדֵעַ שֶׁלְּצֹרֶךְ הָאֲבָנִים הוּא נוֹטֵל. הָיָה פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה אוֹ שֶׁהָיוּ פָּחוֹת מֵעֶשֶׂר אֲבָנִים אוֹ שֶׁהָיוּ אֲבָנָיו קְטַנּוֹת מִמִּשּׁוֹי שְׁנַיִם נוֹטֵל עַד שֶׁיַּנִּיחַ טָפַח סָמוּךְ לָאָרֶץ:

ח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשֶׁנִּתְכַּוֵּן לְתַקֵּן שָׂדֵהוּ (אוֹ) שֶׁהִתְחִיל לְטַל בַּשְּׁבִיעִית. אֲבָל אִם לֹא נִתְכַּוֵּן לְתַקֵּן שָׂדֵהוּ אוֹ שֶׁהִתְחִיל מִקֹּדֶם שְׁבִיעִית נוֹטֵל בַּשְּׁבִיעִית כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה מִכָּל מָקוֹם וּגוֹמֵם עַד לָאָרֶץ. וְכֵן אִם הָיָה נוֹטֵל מִשָּׂדֵה חֲבֵרוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהוּא קִבְּלָן גּוֹמֵם עַד לָאָרֶץ:

ט אֲבָנִים שֶׁרָאוּיוֹת שֶׁתִּזָּעְזַע אוֹתָן הַמַּחֲרֵשָׁה אוֹ שֶׁהָיוּ מְכֻסּוֹת וְנִתְגַּלּוּ. אִם יֵשׁ בָּהֶן שְׁתַּיִם שֶׁל מַשּׁוֹי שְׁנַיִם שְׁנַיִם הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְטוֹל אוֹתָן. הָיוּ קְטַנּוֹת מִזֶּה לֹא יִנָּטְלוּ:

י הַמְסַקֵּל שָׂדֵהוּ בַּשְּׁבִיעִית מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָרִיךְ לָאֲבָנִים נוֹטֵל אֶת הָעֶלְיוֹנוֹת וּמַנִּיחַ אֶת הַנּוֹגְעוֹת בָּאָרֶץ. וְכֵן אִם הָיָה לוֹ בְּשָׂדֵהוּ גַּרְגִּר שֶׁל צְרוֹרוֹת אוֹ גַּל שֶׁל אֲבָנִים נוֹטֵל אֶת הָעֶלְיוֹנוֹת וּמַנִּיחַ אֶת הַנּוֹגְעוֹת בָּאָרֶץ. וְאִם יֵשׁ תַּחְתֵּיהֶן סֶלַע אוֹ קַשׁ יִטֹּל אֶת כֻּלָּן:

יא לֹא יְמַלֵּא אָדָם גֵּיא עָפָר אוֹ יְתַקְּנֶנּוּ בְּעָפָר מִפְּנֵי שֶׁמְּתַקֵּן אֶת הָאָרֶץ. אֲבָל עוֹשֶׂה הוּא חַיִץ עַל פְּנֵי הַגֵּיא. וְכָל אֶבֶן שֶׁיָּכוֹל לִפְשֹׁט אֶת יָדוֹ וְלִטְלָהּ וְהוּא עוֹמֵד עַל שִׂפַת הַגֵּיא הֲרֵי זוֹ תִּנָּטֵל:

יב אַבְנֵי כְתָף וְהֵם הַנִּטָּלוֹת שְׁתַּיִם שָׁלֹשׁ עַל הַכְּתֵף מֵתָּר לְהַבִיאָן מִכָּל מָקוֹם בֵּין מִשְּׁדֵה חֲבֵרוֹ בֵּין מִשְּׁדֵהוּ. וְכֵן הַקַּבְּלָן מֵבִיא מִכָּל מָקוֹם וַאֲפִלּוּ אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת בֵּין מִשָּׂדֶה שֶׁקִּבְּלָהּ בֵּין מִשָּׂדֶה שֶׁלֹּא קִבְּלָהּ׃

יג פִּרְצָה שֶׁהִיא סוּגָה בְּעָפָר אִם אֵינָהּ מַכְשֶׁלֶת אֶת הָרַבִּים אָסוּר לִבְנוֹתָהּ. וְאִם הָיְתָה מַכְשֶׁלֶת אֶת הָרַבִּים אוֹ שֶׁלֹּא הָיְתָה סוּגָה בְּעָפָר אֶלָּא פְּתוּחָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים מֵתָּר לִבְנוֹתָהּ׃

יד אָסוּר לוֹ לִבְנוֹת גֶּדֶר בַּשְּׁבִיעִית בֵּין שָׂדֵהוּ לְשָׂדֵה חֲבֵרוֹ. אֲבָל בּוֹנֶה גֶּדֶר בֵּינוֹ וּבֵין רְשׁוּת הָרַבִּים. וּמֵתָּר לְהַעֲמִיק עַד הַסֶּלַע וּמוֹצִיא אֶת הֶעָפָר וְצוֹבְרוֹ בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ כְּדֶרֶךְ כָּל מַעֲמִידִין זֶבֶל. וְכֵן אִם חָפַר בּוֹר וְשִׂיחַ וּמְעָרָה בַּשְּׁבִיעִית צוֹבֵר הֶעָפָר בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ כְּדֶרֶךְ כָּל הַחוֹפְרִים׃

פרק ג

א עֲבוֹדַת הָאָרֶץ בְּשָׁנָה שִׁשִּׁית שְׁלֹשִׁים יוֹם סָמוּךְ לַשְּׁבִיעִית אֲסוּרָה הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקֵּנָהּ לַשְּׁבִיעִית. וְדָבָר זֶה בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם הוּא שֶׁנֶּאֱמַר מִפִּי הַשְּׁמוּעָה. וְנָזְרוּ חֲכָמִים שֶׁלֹּא יְהֵיוּ חוֹרְשִׁים שְׂדֵה הָאִילָן עֶרֶב שְׁבִיעִית בִּזְמַן הַמִּקְדָּשׁ אֶלָּא עַד הָעֲצֶרֶת. וּשְׂדֵה הַלָּבָן עַד הַפָּסַח. וּבִזְמַן שֶׁאֵין מִקְדָּשׁ מֻתָּרִין בַּעֲבוֹדַת הָאָרֶץ עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה כְּדִין תּוֹרָה׃

ב אֵי זוֹ הִיא שְׂדֵה הָאִילָן. כָּל שְׁלֹשָׁה אִילָנוֹת לְבֵית סְאָה. אֶחָד אִילַן סָרָק וְאַחַד אִילַן מַאֲכָל וַאֲפִלּוּ הֵן שֶׁל שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים רוֹאִין אוֹתָן כְּאִלּוּ הֵם תְּאֵנִים. אִם רְאוּיִין לַעֲשׂוֹת כְּפֹר דְּבֶלָה שֶׁל שִׁשִּׁים מָנֶה חוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סְאָה בִּשְׁבִילָם. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה רָחוֹק בֵּין כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַבָּקָר יָכוֹל לַעֲבֹר בְּכֻלָּיו׃

ג הָיוּ פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה לְבֵית סְאָה. אוֹ שֶׁהָיוּ שְׁלֹשָׁה וְאֶחָד רָאוּי לַעֲשׂוֹת שִׁשִּׁים מָנֶה אוֹ יֶתֶר וְהַשְּׁנַיִם אֵינָן רְאוּיִין לַעֲשׂוֹת. אוֹ שְׁנַיִם רְאוּיִין לַעֲשׂוֹת אֲפִלּוּ מֵאָה מָנֶה וְאֶחָד אֵינוֹ עוֹשֶׂה. אֵין חוֹרְשִׁין לָהֶן אֶלָּא לְצָרְכָּם וְהוּא מְלֹא הָאוֹרֶה וְסַלּוֹ חוּצָה לוֹ׃

ד הָיוּ מִשְּׁלֹשָׁה וְעַד תִּשְׁעָה וּרְאוּיִין לַעֲשׂוֹת שִׁשִּׁים מָנֶה חוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סְאָה בִּשְׁבִילָן וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַעֲשׂוֹת׃

ה הָיוּ עֲשָׂרָה אִילָנוֹת לְתוֹךְ בֵּית סְאָה אוֹ יֶתֶר בֵּין עוֹשִׂין בֵּין אֵינָם עוֹשִׂין חוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סְאָה בִּשְׁבִילָן. עֶשֶׂר נְטִיעוֹת מְפֻזָּרוֹת לְתוֹךְ בֵּית סְאָה חוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סְאָה בִּשְׁבִילָן עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְדָבָר זֶה הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי׃

ו הָיוּ עֲשׂוּיוֹת שׁוּרָה אַחַת (אוֹ) מֻקָּפוֹת עֲטָרָה אֵין חוֹרְשִׁין לָהֶן אֶלָּא צָרְכָּן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. וְהַדְּלוּעִין עִם הַנְּטִיעוֹת מִצְטָרְפוֹת לַעֲשָׂרָה׃

ז אֵי זוֹ הִיא נְטִיעָה זֶה הָאִילָן הַקָּטָן כָּל זְמַן שֶׁקּוֹרְאִין לוֹ נְטִיעָה׃

ח אִילָן שֶׁנִּקְצַץ וְהוֹצִיא חֲלִיפִין אִם נִקְצַץ מִטֶּפַח וּלְמַעְלָה חֲרֵי הוּא כְּאִילָן. מִטֶּפַח וּלְמַטָּה חֲרֵי הוּא כִּנְטִיעָה׃

ט וְכָל הַדְּבָרִים הָאֲלּוּ בִּזְמַן הַמִּקְדָּשׁ כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. אֲבָל בַּזְּמַן הַזֶּה מֻתָּרִין בַּעֲבוֹדַת הָאָרֶץ עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה. אַף בִּזְמַן הַמִּקְדָּשׁ מֻתָּר לְסַקֵּל וּלְזַבֵּל הַשָּׂדוֹת וְלַעֲדֹר הַמִּקְשָׁאוֹת וְהַמִּדְלָעוֹת וּבֵית הַשִּׁלְחִין עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וּמְזַבְּלִין וּמְפָרְקִין וּמְאַבְּקִין וּמְעַשְּׁנִין וּמְקַרְסְמִין וּמְזָרְדִין וּמְפַסְּלִין וּמְזַהֲמִין אֶת הַנְּטִיעוֹת וְכוֹרְכִין וְקוֹטְמִין אוֹתָן. וְעוֹשִׂין לָהֶם בָּתִּים וּמַשְׁקִין אוֹתָם. וְסָכִין אֶת הַפַּגִּין. וּמְנַקְּבִין אוֹתָן. כָּל עֲבוֹדוֹת אֵלּוּ מֻתָּרוֹת בְּעֶרֶב שְׁבִיעִית עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁבִיעִית וַאֲפִלּוּ בִּזְמַן הַמִּקְדָּשׁ׃

י פַּגֵּי עֶרֶב שְׁבִיעִית שֶׁנִּבְנְסוּ לִשְׁבִיעִית וְשֶׁל שְׁבִיעִית שֶׁיָּצְאוּ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית לֹא סָכִין וְלֹא מְנַקְּבִין. וּבִזְמַן הַמִּקְדָּשׁ אֵין בּוֹנִין מַדְרֵגוֹת עַל פִּי הַגֶּאָיוֹת עֶרֶב שְׁבִיעִית מִשֶּׁיִּפָּסְקוּ הַגְּשָׁמִים. מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקְּנָן לַשְּׁבִיעִית׃

יא אַף בַּזְּמַן הַזֶּה אֵין נוֹטְעִין אִילָנוֹת וְאֵין מַרְכִּיבִין וְאֵין מַבְרִיכִין עֶרֶב שְׁבִיעִית אֶלָּא כְּדֵי שֶׁתִּקָּלֵט הַנְּטִיעָה וְתִשְׁהֶה אַחַר הַקְּלִיטָה שְׁלֹשִׁים יוֹם קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁבִיעִית. וּסְתָם קְלִיטָה שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת. וְדָבָר זֶה אָסוּר לְעוֹלָם מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן שֶׁמָּא יֹאמַר הָרוֹאֶה בַּשְּׁבִיעִית נָטָעוּ. נִמְצָאתָ אוֹמֵר שֶׁהַנּוֹטֵעַ אוֹ הַמַּבְרִיךְ אוֹ הַמַּרְכִּיב עֶרֶב שְׁבִיעִית קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּמ״ד יוֹם יְקַיֵּם. פָּחוֹת מִכֵּן יַעֲקֹר. וְאִם לֹא עָקַר הַפֵּרוֹת מֻתָּרִין. וְאִם מֵת קֹדֶם שֶׁיַּעֲקֹר מְחַיְּבִין אֶת הַיּוֹרֵשׁ לַעֲקֹר׃

פרק ד

א כָּל שֶׁתּוֹצִיא הָאָרֶץ בְּשָׁנָה שְׁבִיעִית. בֵּין מִן הַזֶּרַע שֶׁנָּפַל בָּהּ מִקֹּדֶם שְׁבִיעִית. בֵּין מִן הָעִקָּרִים שֶׁנִּקְצְרוּ מִקֹּדֶם וְחָזְרוּ וְעָשׂוּ וּשְׁנִיהֶם נִקְרְאוּ סָפִיחַ. בֵּין מִן הָעֲשָׂבִים וְהַיְרָקוֹת שֶׁעָלוּ מֵאֲלֵיהֶן וְאֵין לָהֶן זֶרַע. הַכֹּל מֻתָּר לְאָכְלוֹ מִן הַתּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה ו) "וְהָיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאָכְלָה". וַאֲפִלּוּ שָׂדֶה שֶׁנִּטַּיְבָה בַּשְּׁבִיעִית וְצָמְחָה פִּרּוֹתֶיהָ מֻתָּרִין בַּאֲכִילָה. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה ה) "אֵת סְפִיחַ קְצִירְךָ לֹא תִקְצוֹר" שֶׁלֹּא יִקְצֹר כְּדֶרֶךְ שֶׁקּוֹצֵר בְּכָל שָׁנָה. וְאִם קָצַר כְּדֶרֶךְ הַקּוֹצְרִין לוֹקֶה. כְּגוֹן שֶׁקָּצַר כָּל הַשָּׂדֶה וְהֶעֱמִיד כְּרִי וְדֶשׁ בַּבָּקָר. אוֹ שֶׁקָּצַר לַעֲבוֹדַת הָאָרֶץ כְּמוֹ שֶׁשִּׁבֵּארְנוּ. אֶלָּא קוֹצֵר מְעַט מְעַט וְחוֹבֵט וְאוֹכֵל:

ב וּמִדְּבְרֵי סוֹפְרִים שֶׁיִּהְיוּ כָּל הַסְּפִיחִים אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה. וְלָמָּה גָּזְרוּ עֲלֵיהֶם מִפְּנֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה. שֶׁלֹּא יֵלֵךְ וְיִזְרַע תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת וְזֶרַע עוֹנֵי גִּנָּה בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ בַּסֵּתֶר. וּכְשֶׁיִּצְמַח יֹאכַל מֵהֶם וְיֹאמַר סְפִיחִים הֵן. לְפִיכָךְ אָסְרוּ כָּל הַסְּפִיחִים הַצּוֹמְחִים בַּשְּׁבִיעִית:

ג הָא לָמַדְתָּ שֶׁאֵין אוֹכְלִין מִפֵּרוֹת שְׁבִיעִית אֶלָּא פֵּרוֹת הָאִילָנוֹת וְהָעֲשָׂבִים שֶׁאֵין זוֹרְעִין אוֹתָם רֹב הָאָדָם כְּגוֹן הַפִּיגָם וְהַיַּרְבּוּזִין הַשּׁוֹטִים וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן. אֲבָל הַיְרָקוֹת שֶׁדַּרְכָּן רֹב הָאָדָם לְזָרְעָם בַּגִּנּוֹת וּמִינֵי תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת כָּל הַצּוֹמֵחַ מֵהֶן אָסוּר מִדִּבְרֵיהֶם. וְהַמְלַקְּטָן מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת:

ד סְפִיחִים הָעוֹלִים בְּשָׂדֵה בּוּר וּבְשָׂדֵה נִיר וּבְשָׂדֵה כֶּרֶם וּבְשָׂדֵה זֶרַע מֻתָּרִין בַּאֲכִילָה. וּמִפְּנֵי מָה לֹא גָּזְרוּ עֲלֵיהֶם לְפִי שֶׁאֵין אָדָם זוֹרֵעַ מְקוֹמוֹת אֵלּוּ. שָׂדֵה בּוּר אֵין אָדָם נִפְנֶה לְשָׁם. וּשְׂדֵה נִיר רוֹצֶה הוּא בְּתִקּוּנָהּ. וּשְׂדֵה כֶּרֶם אֵינוֹ אוֹסֵר כַּרְמוֹ. וּשְׂדֵה זֶרַע הַסְּפִיחִין מַפְסִידִין אוֹתָהּ. וְכֵן הַתֶּבֶן שֶׁל שְׁבִיעִית מֻתָּר בְּכָל מָקוֹם וְלֹא גָּזְרוּ עָלָיו:

ה סְפִיחִין שֶׁל שְׁבִיעִית שֶׁיָּצְאוּ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה וְאֵין תּוֹלְשִׁין אוֹתָן בְּיָד אֶלָּא חוֹרֵשׁ כְּדַרְכּוֹ. וּבְהֵמָה רוֹעָה כְּדַרְכָּהּ:

ו וְעַד מָתַי אֲסוּרִין סְפִיחֵי שְׁבִיעִית בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד חֲנֻכָּה וּמֵחֲנֻכָּה וְאֵילָךְ הֵן מֻתָּרִין. וְהַזּוֹרֵעַ סְפִיחֵי שְׁבִיעִית אַחַר שְׁבִיעִית הַגִּדּוּלִין מֻתָּרִין:

ז בְּצָלִים שֶׁיָּצְאוּ מִשְּׁבִיעִית לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית אִם עָשׂוּ כַּיּוֹצֵא בָּהֶן מֻתָּרִין וְאִם לָאו אֲסוּרִין. וְכֵן שְׂאָר הַפֵּרוֹת אֵין לוֹקְחִים אוֹתָם בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית אֶלָּא מְשֶׁיַּעֲשׂוּ כַּיּוֹצֵא בָּהֶן מִפֵּרוֹת מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. עָשָׂה הַבַּכִּיר הַתֶּר הָאֲפִיל וּמֻתָּר לִקַּח יָרָק בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מִיָּד:

ח מֵאֵימָתַי מוֹתָר אָדָם לִיקַּח לוּף בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מְשֻׁירְבֶּה הֶחָדָשׁ:

ט בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לִשְׁמִטִּין וּלְיוֹבְלוֹת. פֵּרוֹת שִׁשִּׁית שֶׁנִּכְנְסוּ לַשְּׁבִיעִית אִם הָיוּ תְּבוּאָה אוֹ קִטְנִיּוֹת אוֹ פֵּרוֹת הָאִילָן וְהִגִּיעוּ לְעוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין. וְאַף עַל פִּי שֶׁאוֹסֵף אוֹתָם בַּשְּׁבִיעִית הֲרֵי הֵן כְּפֵרוֹת שִׁשִּׁית לְכָל דָּבָר. וְאִם לֹא בָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת אֶלָּא אַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה הֲרֵי הֵן כְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית:

י הַתְּבוּאָה וְהַקִּטְנִיּוֹת אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה מִשּׁוּם סְפִיחִים. וּפֵרוֹת הָאִילָן אוֹכְלִין אוֹתָן בִּקְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית:

יא הָאֹרֶז וְהַדֹּחַן וְהַפְּרָגִים וְהַשֻּׁמְשְׁמִין וּפוֹל הַמִּצְרִי שֶׁזָּרְעוּ לְזֶרַע הוֹלְכִין בָּהֶן אַחַר גְּמַר פְּרִי. אִם נִגְמַר פִּרְיָם קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין בַּשְּׁבִיעִית כְּפֵרוֹת שִׁשִּׁית. וְאִם נִגְמְרוּ אַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה אַף עַל פִּי שֶׁהִשְׁרִישׁוּ קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִים מִשּׁוּם סְפִיחִים:

יב הַיֶּרֶק בִּשְׁעַת לְקִיטָתוֹ. וְהָאֶתְרוֹג אֲפִלּוּ הָיָה כְּפוֹל קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְנַעֲשָׂה כְּכָבָר בַּשְּׁבִיעִית חַיָּב בְּמַעַשְׂרוֹת כְּפֵרוֹת שִׁשִּׁית. וַאֲפִלּוּ הָיָה כְּכָבָר בַּשִּׁשִּׁית הוֹאִיל וְנִלְקַט בַּשְּׁבִיעִית הֲרֵי הוּא כְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית. וּמִתְעַשֵּׂר כְּפֵרוֹת שִׁשִּׁית לְהַחֲמִיר:

יג וְכֵן פֵּרוֹת שְׁבִיעִית שֶׁיָּצְאוּ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית בִּתְבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת וְאִילָנוֹת הוֹלְכִין אַחַר עוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת. וְהַפְּרָגִין וְהַשֻּׁמְשְׁמִין וְהָאֹרֶז וְהַדֹּחַן וּפוֹל הַמִּצְרִי שֶׁזָּרְעוּ לְזֶרַע אַחַר גְּמַר הַפְּרִי. וְהַיֶּרֶק אַחַר לְקִיטָתוֹ:

יד פּוֹל הַמִּצְרִי שֶׁזָּרְעוּ לְזֶרַע בַּשִּׁשִּׁית וְנִגְמַר פִּרְיוֹ קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁבִיעִית. בֵּין יָרָק שֶׁלּוֹ בֵּין זֶרַע שֶׁלּוֹ מֻתָּר בַּשְּׁבִיעִית. וְאִם זֶרַע לְיָרָק וְנִכְנְסָה עָלָיו שְׁבִיעִית בֵּין יָרְקוֹ בֵּין זַרְעוֹ אָסוּר כִּסְפִיחֵי שְׁבִיעִית. וְכֵן אִם זָרְעוֹ לְזֶרַע וּלְיָרָק אָסוּר:

טו עָבַר וּזְרָעוֹ בַּשְּׁבִיעִית וְיָצָא לַשְּׁמִינִית אִם זָרְעוֹ לְזֶרַע בֵּין זַרְעוֹ בֵּין יָרְקוֹ אָסוּר בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית כִּשְׁאָר הַסְּפִיחִים. וְאִם זָרְעוֹ לְיָרָק הוֹאִיל וְנִלְקַט בַּשְּׁמִינִית בֵּין יָרְקוֹ בֵּין זַרְעוֹ מֻתָּר. זָרְעוֹ לְזֶרַע וּלְיָרָק זַרְעוֹ אָסוּר מִשּׁוּם סְפִיחִים וְיָרְקוֹ מֻתָּר:

טז בְּנוֹת שׁוּחַ הוֹאִיל וְהֵן נִגְמָרוֹת לְאַחַר שָׁלֹשׁ שָׁנִים אִם בָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁמִינִית הֲרֵי הֵן נֶאֱכָלוֹת בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה מִן הַשָּׁבוּעַ בְּתוֹרַת שְׁבִיעִית:

יז הַבְּצָלִים הַסָּרִיסִים וּפוֹל הַמִּצְרִי שֶׁמְּנַע מֵהֶם מַיִם שְׁלֹשִׁים יוֹם קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְשֶׁל בַּעַל שֶׁמְּנַע מֵהֶם שָׁלֹשׁ עוֹנוֹת לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה הֲרֵי אֵלּוּ מִפֵּרוֹת שִׁשִּׁית. פָּחוֹת מִכֵּן הֲרֵי הֵם כִּסְפִיחֵי שְׁבִיעִית:

יח הַדְּלוּעִין שֶׁקִּיְּמָן לְזֶרַע אִם הֶקְשׁוּ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְנִפְסְלוּ מִלֶּאֱכֹל אָדָם מֻתָּר לְקַיְּמָן בַּשְּׁבִיעִית שֶׁהֵן מִפֵּרוֹת שִׁשִּׁית. וְאִם לָאו אֲסוּרִין כִּסְפִיחֵי שְׁבִיעִית. וְכֵן הַיֶּרֶקוֹת כֵּלָן שֶׁהֶקְשׁוּ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה מֻתָּר לְקַיְּמָן בַּשְּׁבִיעִית וְאִם הָיוּ רַכִּים אָסוּר לְקַיְּמָן מִשּׁוּם סְפִיחִים. אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לְשָׁרֵשׁ אֶת הַלּוּף אֶלָּא מַנִּיחוֹ בָּאָרֶץ כְּמוֹת שֶׁהוּא. אִם צָמַח לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מֻתָּר. וְאֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לְשָׁרֵשׁ אֶת הַקַּנְדָּס אֶלָּא גּוֹזֵז בָּעָלִין וְאִם צָמַח לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מֻתָּר:

יט לוּף שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית וְכֵן בְּצָלִים שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית הַקִּיצוֹנִים וּפוּאָה שֶׁנִּגְמְרוּ לִפְנֵי שְׁבִיעִית מֻתָּר לְעָקְרָן בַּשְּׁבִיעִית בְּקַרְדֳּמוֹת שֶׁל מַתֶּכֶת. וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם עֲבוֹדַת הָאָרֶץ:

כ הַבְּצָלִים שֶׁיָּרְדוּ עֲלֵיהֶם גְּשָׁמִים בַּשְּׁבִיעִית וְצָמְחוּ כָּל זְמַן שֶׁהָעָלִין שָׁלֶהָן יְרֻקִּין חֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין. וְאִם הִשְׁחִירוּ חֲרֵי הֵן כִּנְטוּעִין בָּאָרֶץ וְאוֹתָן הֶעָלִין אֲסוּרִין מִשּׁוּם סְפִיחִין. וּבֵין כָּךְ וּבֵין כָּךְ הַבְּצָלִים עַצְמָן בְּהֶתֵּרָן עוֹמְדִין:

כא בָּצָל שֶׁעָקָרוֹ בַּשְּׁבִיעִית וּנְטָעוֹ בַּשְּׁמִינִית וְרַבּוּ גְּדוּלָיו עַל עִקָּרוֹ הֶעֱלוּ גְּדוּלָיו אֶת עִקָּרוֹ וְהַתַּר הַכֹּל הוֹאִיל וּשְׁבִיעִית אֲסוּרָה עַל יְדֵי קַרְקַע כָּךְ נְטִילָתָהּ עַל יְדֵי קַרְקַע:

כב הַפֵּרוֹת שֶׁיּוֹצִיא הָאִילָן בַּשְּׁבִיעִית לֹא יַאסְפֵם כְּדֶרֶךְ שֶׁאוֹסֵף בְּכָל שָׁנָה שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה ה) "וְאֶת עִנְּבֵי נְזִירֶךָ לֹא תִבְצֹר". וְאִם בָּצַר לַעֲבוֹדַת הָאִילָן אוֹ שֶׁבָּצַר כְּדֶרֶךְ הַבּוֹצְרִים לוֹקֶה:

כג וְכֵיצַד עוֹשֶׂה. תְּאֵנִים שֶׁל שְׁבִיעִית אֵין קוֹצִין אוֹתָן בְּמַקָּצֶה אֲבָל מְיַבְּשָׁן בֶּחָרָבָה. וְלֹא יִדְרֹךְ עֲנָבִים בַּגַּת אֲבָל דּוֹרֵךְ הוּא בַּעֲרָבָה. וְלֹא יַעֲשֶׂה זֵיתִים בְּבֵית הַבַּד. אֲבָל כּוֹתֵשׁ הוּא וּמַכְנִיס לְתוֹךְ בַּד קָטָן בְּיוֹתֵר וְטוֹחֵן בְּבֵית הַבַּד וּבַקֻּטֶב וּמַכְנִיס לְבַד קְטַנָּה. וְכֵן בִּשְׁאָר הַדְּבָרִים כָּל שֶׁיְּכוֹל לְשַׁנּוֹת מְשַׁנֶּה:

כד מִצְוַת עֲשֵׂה לְהַשְׁמִיט כָּל מַה שֶּׁתּוֹצִיא הָאָרֶץ בַּשְּׁבִיעִית שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג יא) "וְהַשְּׁבִיעִת תִּשְׁמְטֶנָּה וּנְטַשְׁתָּהּ". וְכָל הַנּוֹעֵל כַּרְמוֹ אוֹ סָגַ שָׂדֵהוּ בַּשְּׁבִיעִית בִּטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה. וְכֵן אִם אָסַף כָּל פֵּרוֹתָיו לְתוֹךְ בֵּיתוֹ. אֶלָּא יַפְקִיר הַכֹּל וְיַד הַכֹּל שָׁוִין בְּכָל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג יא) "וְאָכְלוּ אֶבְיֹנֵי עַמֶּךָ". וְיֵשׁ לוֹ לְהָבִיא לְתוֹךְ בֵּיתוֹ מְעַט כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּבִיאִין מִן הַהֶפְקֵר. חֻמֶשׁ כְּדֵי שֶׁמָּן חֲמִשָּׁה עָשָׂר כְּדֵי יַיִן. וְאִם הֵבִיא יֶתֶר מִזֶּה מֻתָּר:

כה אֵין שְׁבִיעִית נוֹהֶגֶת אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּלְבַד שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה ב) "כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ" וְגוֹ'. וְנוֹהֶגֶת בֵּין בִּקְנֵי הַבַּיִת בֵּין שֶׁלֹּא בִּקְנֵי הַבַּיִת:

כו כָּל שֶׁהֶחֱזִיקוּ בּוֹ עוֹלֵי בָּבֶל עַד כְּזִיב אָסוּר בַּעֲבוֹדָה וְכָל הַסְּפִיחִין שֶׁצּוֹמְחִין בּוֹ אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה. וְכָל שֶׁלֹּא הֶחֱזִיקוּ בּוֹ אֶלָּא עוֹלֵי מִצְרַיִם בִּלְבַד שֶׁהוּא מִכְּזִיב וְעַד הַנָּהָר וְעַד אָמְנָה. אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אָסוּר בָּעֲבוֹדָה בַּשְּׁבִיעִית. הַסְּפִיחִין שֶׁצּוֹמְחִין בּוֹ מֻתָּרִים בַּאֲכִילָה. וּמֵהַנָּהָר וּמֵאָמְנָה וָהָלְאָה מֻתָּר בָּעֲבוֹדָה בַּשְּׁבִיעִית:

כז סוּרְיָא אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שְׁבִיעִית נוֹהֶגֶת בָּהּ מִן הַתּוֹרָה גָּזְרוּ עָלֶיהָ שֶׁתִּהְיֶה אֲסוּרָה בַּעֲבוֹדָה בַּשְּׁבִיעִית כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. כְּדֵי שֶׁלֹּא יָנִיחוּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְיֵלְכוּ וְיִשְׁתַּקְּעוּ שָׁם. אֲבָל עַמּוֹן וּמוֹאָב וּמִצְרַיִם וְשִׁנְעָר אַף עַל פִּי שֶׁהֵם חַיָּבוֹת בְּמַעַשְׂרוֹת מִדִּבְרֵיהֶם אֵין שְׁבִיעִית נוֹהֶגֶת בָּהֶן:

כח עֶבֶר הַיַּרְדֵּן שְׁבִיעִית נוֹהֶגֶת בָּהּ מִדִּבְרֵיהֶם. וּסְפִיחֵי סוּרְיָא וְעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מֻתָּרִין בַּאֲכִילָה. לֹא יִהְיוּ אֲרָצוֹת אֵלּוּ חֲמוּרִין מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהֶחֱזִיקוּ בָּהּ עוֹלֵי מִצְרַיִם:

כט עַכּוּ"ם שֶׁקָּנָה קַרְקַע בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל וּזְרָעָהּ בַּשְּׁבִיעִית פֵּרוֹתֶיהָ מֻתָּרִין. שֶׁלֹּא גָּזְרוּ עַל הַסְּפִיחִין אֶלָּא מִפְּנֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה. וְהָעַכּוּ"ם אֵינָן מְצַוִּין עַל הַשְּׁבִיעִית כְּדֵי שֶׁנִּגְזֹר עֲלֵיהֶם:

ל עֲיָרוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַסְּמוּכוֹת לַסָּפָר מוֹשִׁיבִים עֲלֵיהֶם נָאֶמָן כְּדֵי שֶׁלֹּא יָפוּצוּ עַכּוּ"ם וְיָבֹזּוּ פֵּרוֹת שְׁבִיעִית:

פרק ה

א פֵּרוֹת שְׁבִיעִית נִתְּנוּ לַאֲכִילָה וְלִשְׁתִּיָּה וּלְסִיכָה וּלְהַדְלָקַת הַנֵּר וְלִצְבִיעָה. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ (ויקרא כה ז) "תִּהְיֶה" אַף לְהַדְלָקַת נֵר וְלִצְבַּע בָּהּ צֶבַע:

ב לַאֲכִילָה וְלִשְׁתִּיָּה כֵּיצַד. לֶאֱכֹל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכֹל. וְלִשְׁתּוֹת דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לִשְׁתּוֹת. כְּדִין תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי:

ג וְלֹא יִשָּׁנֶה פֵּרוֹת מִבְּרִיָּתָן כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵינוֹ מִשְׁנֶה בִּתְרוּמָה וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי. דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכֹל חַי לֹא יֹאכְלֶנּוּ מְבֻשָּׁל. וְדָבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לְהֵאָכֵל מְבֻשָּׁל אֵין אוֹכְלִין אוֹתוֹ חַי. לְפִיכָךְ אֵין שׁוֹלְקִין אֶבֶל בְּהֵמָה וְאֵינוֹ מְטַפֵּל לֶאֱכֹל תַּבְשִׁיל שֶׁנִּפְסַד וְהַפֵּת שֶׁעִפְּשָׁה כְּדַרְכּוֹ שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל בִּתְרוּמָה וּמַעֲשֵׂר׃

ד וְאֵין מְבַשְּׁלִין יָרָק שֶׁל שְׁבִיעִית בְּשֶׁמֶן תְּרוּמָה שֶׁלֹּא יְבִיאֵנוּ לִידֵי פְּסוּל. וְאִם בִּשֵּׁל מְעַט וַאֲכָלוֹ מִיָּד מֻתָּר שֶׁהֲרֵי לֹא הִנִּיחַן כְּדֵי לָבוֹא לִידֵי פְּסוּל׃

ה פֵּרוֹת הַמְיֻחָדִין לְמַאֲכַל אָדָם אֵין מַאֲכִילִין אוֹתָן לִבְהֵמָה לְחַיָּה וּלְעוֹפוֹת. הָלְכָה הַבְּהֵמָה מֵאֵלֶיהָ לְתַחַת הַתְּאֵנָה וְאָכְלָה אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לְהַחְזִירָהּ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה ז) ״וְלִבְהֶמְתְּךָ וְלַחַיָּה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ תִּהְיֶה כָּל תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל״׃

ו לְסִיכָה כֵּיצַד. לָסוּךְ דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לָסוּךְ. לֹא יָסוּךְ יַיִן וְחֹמֶץ אֲבָל סָךְ הוּא אֶת הַשֶּׁמֶן. וְלֹא יִסְּכֶנּוּ אֶת הַשֶּׁמֶן. וְלֹא יִסּוּךְ בַּמֻּרְחָץ אֲבָל סָךְ הוּא מִבַּחוּץ וְנִכְנָס׃

ז שֶׁמֶן שֶׁל שְׁבִיעִית אֵין חוֹסְמִין בּוֹ תַּנּוּר וְכִירַיִם. וְאֵין סָכִין בּוֹ מִנְעָל וְסַנְדָּל. וְאֵין סָכִין אוֹתוֹ בְּיָדַיִם טְמֵאוֹת. נָפַל עַל בְּשָׂרוֹ מְשַׁפְשְׁפוֹ בְּיָדַיִם טְמֵאוֹת. וְלֹא יָסוּךְ רַגְלוֹ בְּתוֹךְ הַמִּנְעָל. אֲבָל סָךְ הוּא רַגְלוֹ וְלוֹבֵשׁ הַמִּנְעָל. וְסָךְ גּוּפוֹ וּמִתְעַגֵּל עַל גַּבֵּי קַטְבְּלִיָּא׃

ח לְהַדְלָקַת הַנֵּר כֵּיצַד. שֶׁמַּדְלִיק אֶת הַנֵּר בְּשֶׁמֶן שְׁבִיעִית עַצְמוֹ. מְכָרוֹ וְלָקַח בּוֹ שֶׁמֶן אַחֵר אוֹ שֶׁהֶחְלִיף שֶׁמֶן בְּשֶׁמֶן שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִים בְּהַדְלָקָה. שֶׁאֵין מַדְלִיקִין בְּדִמֵי שְׁבִיעִית. וְלֹא יִתֵּן הַשֶּׁמֶן לְתוֹךְ הַמְּדוּרָה אֶלָּא מַדְלִיקוֹ בְּנֵר׃

ט לִצְבִיעָה כֵּיצַד. דְּבָרִים שֶׁדַּרְכָּן לִצְבֹּעַ בָּהֶן אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מַאֲכְלֵי אָדָם צוֹבְעִין בָּהֶן לְאָדָם. אֲבָל אֵין צוֹבְעִין לִבְהֵמָה מִפֵּרוֹת שְׁבִיעִית אֲפִלּוּ מַאֲכְלֵי בְּהֵמָה. שֶׁאֵין קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית חָלָה עַל צִבְעֵי בְּהֵמָה׃

י מִינֵי כִּבּוּסִים כְּגוֹן בּוֹרִית וְאָהָל קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית חָלָה עֲלֵיהֶן וּמְכַבְּסִין בָּהֶן שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה ו) ״וְהָיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם״ לְכָל צָרְכֵיכֶם. אֲבָל אֵין מְכַבְּסִין בְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית וְאֵין עוֹשִׂין מֵהֶם מְלוּגְמָא שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאָכְלָה וְלֹא לִמְלוּגְמָא וְלֹא לִזְלוּף וְלֹא לְהָקִיא וְלֹא לְמִשְׁרָה וְלֹא לִכְבִיסָה׃

יא כְּלָל גָּדוֹל אָמְרוּ בְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית. כָּל שֶׁהוּא מְיֻחָד לְמַאֲכַל אָדָם כְּגוֹן חִטִּים תְּאֵנִים וַעֲנָבִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן אֵין עוֹשִׂין מֵהֶן מְלוּגְמָא אוֹ רְטִיָּה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ אֲפִלּוּ לְאָדָם שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה ו) ״לָכֶם לְאָכְלָה״ כָּל שֶׁהוּא מְיֻחָד לָכֶם יִהְיֶה לְאָכְלָה וְלֹא לִרְפוּאָה. וְכָל שֶׁאֵינוֹ מְיֻחָד לְמַאֲכַל אָדָם כְּגוֹן קוֹצִין וְדַרְדָּרִין הָרַכִּים עוֹשִׂין מֵהֶן מְלוּגְמָא לְאָדָם אֲבָל לֹא לִבְהֵמָה. וְכָל שֶׁאֵינוֹ מְיֻחָד לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה כְּגוֹן הַסְּאָה וְהָאֲזוֹב וְהַקּוֹרְנִית הֲרֵי הוּא תָּלוּי בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ. חָשַׁב עָלָיו לְעֵצִים הֲרֵי הוּא כְּעֵצִים. לַאֲכִילָה הֲרֵי הוּא כְּפֵרוֹת. לְמַאֲכַל אָדָם וּלְמַאֲכַל בְּהֵמָה נוֹתְנִין עָלָיו חֲמְרֵי מַאֲכַל אָדָם, שֶׁאֵין עוֹשִׂין מֵהֶן מְלוּגְמָא. וְחֲמְרֵי מַאֲכַל בְּהֵמָה שֶׁאֵין שׁוֹלְקִין אוֹתוֹ׃

יב מֻתָּר לִמְכֹּר אֶבֶל אָדָם וְאֶבֶל בְּהֵמָה וְלֹקַח בָּהֶם אֶבֶל אָדָם. אֲבָל אֵין מוֹכְרִין אֶבֶל בְּהֵמָה לֹקַח בָּהֶם אֶבֶל בְּהֵמָה אַחֶרֶת. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵין מוֹכְרִין אֶבֶל אָדָם לֹקַח בָּהֶם אֶבֶל בְּהֵמָה. וְאִם לָקַח בָּהֶן אוֹ הֶחְלִיף בָּהֶן אֶבֶל אָדָם בְּאֶבֶל בְּהֵמָה הֲרֵי הֵן כְּאֶבֶל אָדָם שֶׁאֵין עוֹשִׂין מֵהֶן מְלוּגְמָא לָאָדָם׃

יג פֵּרוֹת שְׁבִיעִית אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָן מֵהָאָרֶץ לְחוּצָה לָאָרֶץ וַאֲפִלּוּ לְסוּרְיָא. וְאֵין מַאֲכִילִין אוֹתָן לֹא לְעַכּוּ״ם וְלֹא לְשָׂכִיר. וְאִם הָיָה שָׂכִיר שַׁבָּת אוֹ שְׂכִיר שָׁנָה אוֹ שְׂכִיר חֹדֶשׁ אוֹ שֶׁקָּצַץ מְזוֹנוֹתָיו עָלָיו הֲרֵי הוּא כְּאַנְשֵׁי בֵּיתוֹ וּמַאֲכִילִין אוֹתוֹ. וּמַאֲכִילִין אֶת הָאַכְסַנְיָא פֵּרוֹת שְׁבִיעִית׃

יד אֵין בֵּית דִּין פּוֹסְקִין לְאִשָּׁה פֵּרוֹת שְׁבִיעִית. מִפְּנֵי שֶׁזֶּה כְּמְשַׁלֵּם חוֹב מִפֵּרוֹת שְׁבִיעִית. אֲבָל נְזוֹנֶת הִיא מִשֶּׁל בַּעְלָהּ׃

טו אֵין אוֹסְפִין פֵּרוֹת שְׁבִיעִית כְּשֶׁהֵן בִּסְרָ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה יב) ״תֹּאכְלוּ אֶת תְּבוּאָתָהּ״ אִינָהּ נֶאֱכֶלֶת עַד שֶׁתֵּעָשֶׂה תְּבוּאָה. אֲבָל אוֹכֵל מֵהֶן מִעַט מִעַט בַּשָּׂדֶה כְּשֶׁהֵם פַּגִּין כְּדֶרֶךְ שֶׁאוֹכֵל בִּשְׂאָר שְׁנֵי שָׁבוּעַ. וְלֹא יַכְנִיס לֶאֱכֹל בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ עַד שֶׁיְּגִיעוּ לְעוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת׃

טז וּמֵאֵימָתַי יִהְיֶה מֻתָּר לֶאֱכֹל פֵּרוֹת הָאִילָן בַּשָּׂדֶה בַּשְּׁבִיעִית. הַפַּגִּין שֶׁל תְּאֵנִים מִשֶּׁיְּזָרִיחוּ אוֹכֵל בָּהֶן פִּתּוֹ בַּשָּׂדֶה. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן. הַבֹּסֶר מִשֶּׁיּוֹצִיא מַיִם וְאוֹכְלוֹ בַּשָּׂדֶה. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בּוֹ. הַזֵּיתִים מִשֶּׁיִּכָּנְסוּ סְאָה שֶׁל זֵיתִים רְבִיעִית שֶׁמֶן פּוֹצֵעַ וְאוֹכֵל בַּשָּׂדֶה. הִכְנִיסוּ חֲצִי לוֹג כּוֹתֵשׁ וְסָךְ בַּשָּׂדֶה. הִכְנִיס שְׁלִישׁ מֻתָּר לְהַכְנִיס לְבֵיתוֹ שֶׁהֲרֵי הִגִּיעוּ לְעוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת׃

יז מֻתָּר לָקַץ אִילָנוֹת לְעֵצִים בַּשְּׁבִיעִית קֹדֶם שֶׁיִּהְיֶה בָּהֶן פֵּרִי. אֲבָל מִשֶּׁיַּתְחִיל לַעֲשׂוֹת פֵּרִי לֹא יָקַץ אוֹתוֹ שֶׁהֲרֵי מַפְסִיד הָאֹכֶל וְנֶאֱמַר (ויקרא כה ו) ״לָכֶם לְאָכְלָה״ וְלֹא לְהַפְסֵד. וְאִם הוֹצִיא פֵּרוֹת וְהִגִּיעוּ לְעוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת מֻתָּר לָקַץ אוֹתוֹ שֶׁהֲרֵי הוֹצִיא פֵּרוֹתָיו וּבָטַל דִּין שְׁבִיעִית מִמֶּנּוּ׃

יח וּמֵאֵימָתַי אֵין קוֹצְצִין הָאִילָן בַּשְּׁבִיעִית. הֶחָרוּבִין מִשֶּׁיִּשְׁתַּלְשְׁלוּ. וְהַגְּפָנִים מִשֶּׁיִּגָּרְעוּ. וְהַזֵּיתִים מִשֶּׁיִּנָּצוּ. וּשְׁאָר כָּל הָאִילָנוֹת מִשֶּׁיּוֹצִיאוּ בֹּסֶר. וְאֵין קוֹצְצִין אֶת הַכָּפְנִיּוֹת בַּשְּׁבִיעִית מִפְּנֵי שֶׁהוּא הֶפְסֵד פֵּרִי. וְאִם אֵין דַּרְכָּן לְהֵעָשׂוֹת תְּמָרִים אֶלָּא שִׁיצִין מֻתָּר לָקַץ אוֹתָן כָּפְנִיּוֹת׃

יט אֵין שׁוֹרְפִין תֶּבֶן וְקַשׁ שֶׁל שְׁבִיעִית מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה. אֲבָל מַסִּיקִין בְּגֶפֶת וּבְזַגִּין שֶׁל שְׁבִיעִית׃

כ מֻרְחָץ שֶׁהִסְקָה בְּתֶבֶן וּבְקַשׁ שֶׁל שְׁבִיעִית מֻתָּר לִרְחֹץ בָּהּ בְּשָׁכָר. וְאִם אָדָם חָשׁוּב הוּא אָסוּר שֶׁמָּא יַסִּיקוּ בָּהּ דְּבָרִים אֲחֵרִים בִּשְׁבִילוֹ כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה רֵיחָהּ נוֹדֵף. וְנִמְצְאוּ מַפְסִידִין פֵּרוֹת שְׁבִיעִית:

כא הַקִּלְפִּין וְהַגַּרְעִינִין שֶׁמַּתָּרִין בִּתְרוּמָה לְזָרִים אֵין קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית חָלָה עֲלֵיהֶם וַהֲרֵי הֵן כְּעֵצִים אֶלָּא אִם כֵּן רְאוּיִין לִצְבִיעָה. וְהַקּוֹר קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית חָלָה עָלָיו:

כב הַצּוֹרֵר תַּבְלִין שֶׁל שְׁבִיעִית וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל. אִם בָּטֵל טַעְמָן הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין לְכָל דָּבָר. וְאִם נִשְׁאַר בָּהֶן טַעַם עֲדַיִן הֵם בִּקְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית:

כג אֵין נוֹתְנִין תֶּבֶן וְקַשׁ שֶׁל שְׁבִיעִית לֹא לְתוֹךְ הַכַּר וְלֹא לְתוֹךְ הַטִּיט. וְאִם נָתַן הֲרֵי זֶה כִּמְבַעֵר. תַּנּוּר שֶׁהִסִּיקוּהוּ בְּתֶבֶן וּבְקַשׁ שֶׁל שְׁבִיעִית יוּצַן. וּמִשֶּׁתֵּרַד רְבִיעָה שְׁנִיָּה בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית נֶהֱנִין וְשׁוֹרְפִין בְּתֶבֶן וּבְקַשׁ שֶׁל שְׁבִיעִית:

פרק ו

א אֵין עוֹשִׂין סְחוֹרָה בְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית. וְאִם רָצָה לְמְכֹּר מְעַט מִפֵּרוֹת שְׁבִיעִית מוֹכֵר. וְאוֹתָן הַדָּמִים הֲרֵי הֵן כְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית וְיֵלָקֵחַ בָּהֶן מַאֲכָל וְיֵאָכֵל בִּקְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית. וְאוֹתוֹ הַפְּרִי הַנִּמְכָּר הֲרֵי הוּא בִּקְדֻשָּׁתוֹ כְּשֶׁהָיָה:

ב לֹא יִהְיֶה לוֹקֵחַ יְרָקוֹת שָׂדֶה וּמוֹכֵר. וְלֹא יִצְבַּע מִקְלְפֵי שְׁבִיעִית בְּשָׂכָר. מִפְּנֵי שֶׁזֶּה עוֹשֶׂה סְחוֹרָה בְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית. לָקַח יְרָקוֹת לְאֶכֶל וְהוֹתִיר מֻתָּר לְמְכֹּר הַמּוֹתָר וְהַדָּמִים שְׁבִיעִית. וְכֵן אִם לִקֵּט יְרָקוֹת לְעַצְמוֹ וְלָקַח מֵהֶן בְּנוֹ אוֹ בֶן בִּתּוֹ וּמָכַר הֲרֵי זֶה מֻתָּר וְהַדָּמִים דְּמֵי שְׁבִיעִית:

ג כְּשֶׁמּוֹכְרִין פֵּרוֹת שְׁבִיעִית אֵין מוֹכְרִין אוֹתָן לֹא בְּמִדָּה וְלֹא בְּמִשְׁקָל וְלֹא בְּמִנְיָן. כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּסוֹחֵר פֵּרוֹת בַּשְּׁבִיעִית. אֶלָּא מוֹכֵר הַמְעַט שֶׁמּוֹכֵר אַכְסָרָה לְהוֹדִיעַ שֶׁהוּא הֶפְקֵר וְלוֹקֵחַ הַדָּמִים לְקָנוֹת בָּהֶן אֹכֶל אַחֵר:

ד וְאוֹגֵד דְּבָרִים שֶׁדַּרְכָּן לְהֵאָגֵד לַבַּיִת לְמִכֹּר בַּשּׁוּק אַכְסָרָה כְּדַרְכָּהּ שֶׁאוֹגְדִין לְהָבִיא לַבַּיִת לֹא כְּדַרְכָּהּ שֶׁאוֹגְדִין לַשּׁוּק. כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּמוֹכֵר בְּצִמְצוּם. וּדְבָרִים שֶׁאֵין דַּרְכָּן לְהֵאָגֵד אֶלָּא לַשּׁוּק לֹא יֵאָגֵד אוֹתָן:

ה פֵּרוֹת חוּצָה לָאָרֶץ שֶׁנִּכְנְסוּ לָאָרֶץ לֹא יִהְיוּ נִמְכָּרִים בְּמִדָּה אוֹ בְּמִשְׁקָל אוֹ בְּמִנְיָן. אֶלָּא כְּפֵרוֹת הָאָרֶץ אַכְסָרָה. וְאִם הָיוּ נִכָּרִין שֶׁהֵם מִחוּצָה לָאָרֶץ מֻתָּר:

ו חֹמֶר בִּשְׁבִיעִית מִבְּהֶקְדֵּשׁ. שֶׁהַפּוֹדֶה אֶת הַהֶקְדֵּשׁ יָצָא הֶקְדֵּשׁ לְחֻלִּין וְיִתְפָּשׁוּ הַדָּמִים תַּחְתָּיו. וְהַשְּׁבִיעִית אֵינָהּ כֵּן. אֶלָּא הַמּוֹכֵר פֵּרוֹת שְׁבִיעִית יִתְפָּשׂוּ הַדָּמִים וְיֵעָשׂוּ כְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית. וְהַפֵּרוֹת עַצְמָן לֹא נִתְחַלְּלוּ וְנַעֲשׂוּ כְּפֵרוֹת שְׁאָר שָׁנִים. שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (ויקרא כה ז) ״תִּהְיֶה״ בַּהֲוָיָתָהּ תִּהֶא לְעוֹלָם. וּלְפִי שֶׁנִּקְרֵאת (ויקרא כה יב) ״קֹדֶשׁ״ תּוֹפֶשֶׁת דָּמֶיהָ. נִמְצֵאתָ אוֹמֵר הָאַחֲרוֹן נִתְפָּשׂ בַּשְּׁבִיעִית וְהַפְּרִי עַצְמוֹ הוּא כְּמוֹ שֶׁהָיָה:

ז כֵּיצַד. לָקַח בְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית אוֹ בִּדְמֵיהֶן בָּשָׂר נַעֲשָׂה הַבָּשָׂר כְּאוֹתָן הַפֵּרוֹת וְאוֹכְלוֹ כְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית. וְצָרִיךְ לְבַעֵר אוֹתָן בִּשְׁעַת בִּעוּר הַשְּׁבִיעִית. לָקַח בְּאוֹתוֹ בָּשָׂר אוֹ בִּדְמָיו דָּגִים יָצָא הַבָּשָׂר וְנִתְפָּשׂוּ הַדָּגִים. לָקַח בַּדָּגִים אוֹ בִּדְמֵיהֶן שֶׁמֶן יָצְאוּ דָּגִים וְנִתְפָּשׂ שֶׁמֶן. לָקַח בַּשֶּׁמֶן אוֹ בִּדְמָיו דְּבַשׁ יָצָא שֶׁמֶן וְנִתְפָּשׂ דְּבַשׁ. וְצָרִיךְ לְבַעֵר הַפֵּרוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת עִם הַדְּבַשׁ הָאַחֲרוֹן נִתְפָּשׂ שְׁמִבְעָרִין פֵּרוֹת שְׁבִיעִית. וְאֵין עוֹשִׂין מִשְׁנֵיהֶם מִלּוּגְמָא וְלֹא מַפְסִידִין אוֹתָן, כִּשְׁאָר פֵּרוֹת שְׁבִיעִית:

ח אֵין שְׁבִיעִית מִתְחַלֶּלֶת אֶלָּא עַל דֶּרֶךְ מִקָּח. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בִּפְרִי רִאשׁוֹן. אֲבָל בִּפְרִי שֵׁנִי מִתְחַלֵּל בֵּין דֶּרֶךְ מִקָּח בֵּין דֶּרֶךְ חִלּוּל:

ט וּכְשֶׁמְּחַלְּלִין פְּרִי הַנִּלְקָח שֵׁנִית אֵין מְחַלְּלִין אוֹתוֹ עַל בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף חַיִּים. שֶׁמָּא יַנִּיחֵם וְיִגְדֹּל מֵהֶם עֲדָרִים. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁבִיעִית עַצְמָהּ. אֲבָל מְחַלְּלִין אוֹתָן הַפֵּרוֹת עַל הַשְּׁחוּטִים:

י דְּמֵי שְׁבִיעִית אֵין פּוֹרְעִין מֵהֶם אֶת הַחוֹב. וְאֵין עוֹשִׂין בָּהֶן שׁוּתָּפִינוּת. וְאֵין מְשַׁלְּמִין מֵהֶן תַּגְמוּלִין. וְאֵין פּוֹסְקִין מֵהֶן צְדָקָה לָעֲנִיִּים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. אֲבָל מְשַׁלְּחִין מֵהֶן דְּבָרִים שֶׁל גְּמִילוּת חֲסָדִים וְצָרִיךְ לְהוֹדִיעַ. וְכֵן אֵין לוֹקְחִין מֵהֶם עֲבָדִים וְקַרְקָעוֹת וּבְהֵמָה טְמֵאָה וְאִם לָקַח יֹאכַל כְּנֶגְדָּן כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשֶׂה בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי. וְאֵין מְבִיאִין מֵהֶן קִנֵּי זָבִים וְזָבוֹת וְיוֹלְדוֹת וְחַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת. וְאִם הֵבִיא יֹאכַל כְּנֶגְדָּן. וְאֵין סָכִים כֵּלִים וְעוֹרוֹת בְּשֶׁמֶן שֶׁל שְׁבִיעִית. וְאִם סָךְ יֹאכַל כְּנֶגְדָּן:

יא אֵין נוֹתְנִין מֵהֶן לֹא לְבַלָּן וְלֹא לְסַפָּר וְלֹא לְשָׁאֵר הָאֻמָּנִין. אֲבָל נוֹתֵן הוּא לְמִי שֶׁדּוֹלֶה מַיִם מִן הַבּוֹר לְהַשְׁקוֹתוֹ מַיִם. וּמֻתָּר לִתֵּן מִפֵּרוֹת שְׁבִיעִית אוֹ מִדְּמֵיהֶן לָאֻמָּנִין מַתְּנַת חִנָּם:

יב הָאוֹמֵר לְפוֹעֵל הֵא לְךָ אִיסָר זֶה וְלַקֵּט לִי יָרָק הַיּוֹם שְׂכָרוֹ מֻתָּר וְאֵינוֹ כִּדְמֵי שְׁבִיעִית. אֶלָּא מוֹצִיאוֹ בְּכָל מַה שֶּׁיִּרְצֶה. וְלֹא קָנְסוּ הַפּוֹעֵל לִהְיוֹת שְׂכָרוֹ כִּדְמֵי שְׁבִיעִית. וְאִם אָמַר לוֹ לַקֵּט לִי בּוֹ הַיּוֹם יָרָק הֲרֵי זֶה כִּדְמֵי שְׁבִיעִית וְאֵינוֹ מוֹצִיאוֹ אֶלָּא בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה כְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית:

יג הַמַּמְרִים הָעוֹשִׂים בְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית מְלֶאכֶת שְׁבִיעִית הָאֲסוּרָה. כְּגוֹן שֶׁהֵבִיאוּ יוֹתֵר מִדַּאי. הֲרֵי שְׂכָרָן כִּדְמֵי שְׁבִיעִית. וְדָבָר זֶה קָנָס לָהֶם. וּמִפְּנֵי מָה קָנְסוּ בִּשְׂכַר הַמַּמְרִים וְלֹא קָנְסוּ בִּשְׂכַר הַפּוֹעֵל. מִפְּנֵי שֶׁשְּׂכָרוֹ מְעַט לֹא קָנְסוּ בּוֹ מִשּׁוּם כְּדֵי חַיָּיו:

יד הַלּוֹקֵחַ מִן הַנַּחְתּוֹם כְּכָר בְּפוּנְדְיוֹן וְאָמַר לוֹ בִּשְׁעַת לְקִיחָה כְּשֶׁאַלֵּקֵט יְרָקוֹת שֶׁדֶּה אָבִיא לְךָ בּוֹ הֲרֵי זֶה מֻתָּר. וְאוֹתוֹ הַכִּכָּר הֲרֵי הוּא כְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית. וְאִם לָקַח מִמֶּנּוּ סְתָם לֹא יִשַּׁלֵּם לוֹ מִדְּמֵי שְׁבִיעִית. שֶׁאֵין פּוֹרְעִין חוֹב מֵהֶן:

טו אוֹכְלִין פֵּרוֹת שְׁבִיעִית בְּטוּבָה וְשֶׁלֹּא בְּטוּבָה. בְּטוּבָה כֵּיצַד. שֶׁיִּתֵּן לוֹ פֵּרוֹת שְׁבִיעִית כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ טוּבָה שֶׁנָּתַן לוֹ. אוֹ שֶׁיַּכְנִיסוֹ לְגִנָּתוֹ לֶאֱכֹל כְּמִי שֶׁעָשָׂה לוֹ טוּבָה. וּמִי שֶׁנָּתְנוּ לוֹ פֵּרוֹת שְׁבִיעִית בְּמַתָּנָה אוֹ שֶׁנָּפְלוּ לוֹ בִּירֵשָׁה הֲרֵי זֶה אוֹכְלָם כְּדַרְכָּן שֶׁאוֹכֵל פֵּרוֹת שֶׁאוֹסֵף אוֹתָן הוּא בְּעַצְמוֹ מִן הַשָּׂדֶה:

פרק ז

א פֵּרוֹת שְׁבִיעִית אֵין אוֹכְלִין מֵהֶן אֶלָּא כָּל זְמַן שֶׁאוֹתוֹ הַמִּין מָצוּי בַּשָּׂדֶה שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה ז) "וְלִבְהֶמְתְּךָ וְלַחַיָּה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ תִּהְיֶה כָּל תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל". כָּל זְמַן שֶׁחַיָּה אוֹכֶלֶת מִמִּין זֶה מִן הַשָּׂדֶה אַתָּה אוֹכֵל מִמֶּה שֶּׁבַּבַּיִת. כֻּלָּה לַחַיָּה מִן הַשָּׂדֶה חַיָּב לְבַעֵר אוֹתוֹ הַמִּין מִן הַבַּיִת וְזֶהוּ בִּעוּר שֶׁל פֵּרוֹת שְׁבִיעִית:

ב כֵּיצַד. הֲרֵי שֶׁהָיוּ לוֹ גְּרוֹגָרוֹת שְׁבִיעִית בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ אוֹכֵל מֵהֶן כָּל זְמַן שֶׁהַתְּאֵנִים בָּאִילָנוֹת בַּשָּׂדֶה. כָּלוּ הַתְּאֵנִים מִן הַשָּׂדֶה אָסוּר לֶאֱכֹל מֵאוֹתָן שֶׁבַּבַּיִת אֶלָּא מְבַעֵר אוֹתָן:

ג הָיוּ לוֹ פֵּרוֹת מְרֻבִּין מְחַלְּקָן מְזוֹן שָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. וְאָסוּר לֶאֱכֹל אַחַר הַבִּעוּר בֵּין לַעֲנִיִּים בֵּין לַעֲשִׁירִים. וְאִם לֹא מָצָא אוֹכְלִין בִּשְׁעַת הַבִּעוּר שׁוֹרֵף בָּאֵשׁ אוֹ מַשְׁלִיךְ לְיָם הַמֶּלַח וּמְאַבְּדָן לְכָל דָּבָר שֶׁמְּאַבֵּד:

ד הָיוּ לוֹ צְמוּקִין שֶׁל שְׁבִיעִית. וְכָלוּ הָעֲנָבִים מִן הַשָּׂדֶה מִן הַגַּגּוֹת וְהַפַּרְדֵּסִים שֶׁהֵן הֶפְקֵר. אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן יֵשׁ עֲנָבִים בַּגְּפָנִים שֶׁבְּתוֹךְ הַחֲצֵרוֹת אֵינוֹ אוֹכֵל מִן הַצְּמוּקִין מִפְּנֵי עֲנָבִים אֵלּוּ שֶׁבְּחָצֵר. לְפִי שֶׁאֵינָן מְצוּיִין לַחַיָּה. אֲבָל אִם יֵשׁ עֲנָבִים קָשִׁים בְּיוֹתֵר שֶׁאֵינָן נִגְמָרִין אֶלָּא בְּסוֹף הַשָּׁנָה הֲרֵי זֶה אוֹכֵל מִן הַצְּמוּקִין בִּשְׁבִילָן. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ה אֵילָן שֶׁעוֹשֶׂה פֵּרוֹת שְׁתֵּי פְּעָמִים בְּשָׁנָה וְהָיוּ לוֹ מִפֵּרוֹתָיו הָרִאשׁוֹנוֹת הֲרֵי זֶה אוֹכֵל מֵהֶן כָּל זְמַן שֶׁפֵּרוֹת שְׁנִיּוֹת מְצוּיוֹת בַּשָּׂדֶה. שֶׁהֲרֵי מֵאוֹתוֹ הַמִּין בַּשָּׂדֶה. אֲבָל פֵּרוֹת הַסְּתָו אֵין אוֹכְלִים בִּשְׁבִילָן. מִפְּנֵי שֶׁדּוֹמִין לַפֵּרוֹת שֶׁל שָׁנָה אַחֶרֶת:

ו הַכּוֹבֵשׁ שְׁלֹשָׁה כְּבָשִׁים בְּחָבִית אַחַת. כָּל שֶׁכָּלָה מִינוֹ מִן הַשָּׂדֶה יְבָעֵר מִינוֹ מִן הֶחָבִית. וְאִם הִתְחִיל בָּהּ הֲרֵי הַכֹּל כְּמִבְעָר. וּכְשֵׁם שֶׁמְּבַעֵר אָבֶלִי אָדָם כָּךְ מְבַעֵר אָבֶלִי בְּהֵמָה מִן הַבַּיִת. וְאֵינוֹ מַאֲכִילָן לִבְהֵמָה אִם כָּלָה אוֹתוֹ הַמִּין מִן הַשָּׂדֶה:

ז וּכְשֵׁם שֶׁמְּבַעֲרִין אֶת הַפֵּרוֹת כָּךְ מְבַעֲרִין אֶת הַדְּמָעִים. כֵּיצַד. הֲרֵי שֶׁמָּכַר רִמּוֹנִים שֶׁל שְׁבִיעִית וַהֲרֵי הוּא אוֹכֵל בִּדְמֵיהֶן. וְכָלוּ הָרִמּוֹנִים מִן הָאִילָנוֹת שֶׁבַּשָּׂדֶה וְנִשְׁאַר אֶצְלוֹ מִן הַדְּמָעִים שֶׁמָּכַר בָּהֶן חַיָּב לְבַעֲרָן:

ח כֵּיצַד עוֹשֶׂה. קוֹנֶה בָּהֶן. מַאֲכָלוֹת וּמְחַלְּקָן מְזוֹן שָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. אוֹ יַשְׁלִיכֵם לְיָם הַמֶּלַח אִם לֹא מָצָא אוֹכְלִין:

ט שָׁלֹשׁ אֲרָצוֹת לְבִעוּר. אֶרֶץ יְהוּדָה כֻּלָּהּ הָהָר וְהַשְּׁפֵלָה וְהָעֵמֶק אֶרֶץ אַחַת. עֵבֶר הַיַּרְדֵּן כֻּלּוֹ שְׁפֵלַת לוּד וְהַר שְׁפֵלַת לוּד וּמִבֵּית חוֹרוֹן עִם הַיָּם אֶרֶץ אַחַת. וְהַגָּלִיל כֻּלּוֹ הָעֶלְיוֹן וְהַתַּחְתּוֹן וּתְחוּם טְבֶרְיָא אֶרֶץ אַחַת. וְאוֹכְלִין בְּכָל אַחַת וְאַחַת מִשְּׁלָשְׁתָּן עַד שֶׁיְּכַלֶּה הָאַחֲרוֹן שֶׁבָּהּ:

י כֵּיצַד. הָיוּ לוֹ פֵּרוֹת בְּאֶרֶץ יְהוּדָה. אוֹכֵל מֵהֶן כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ מֵאוֹתוֹ הַמִּין בְּכָל אֶרֶץ יְהוּדָה כֻּלָּהּ. וְכֵן אִם הָיוּ לוֹ פֵּרוֹת גָּלִיל. וְכֵן בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן:

יא וְשָׁלֹשׁ אֲרָצוֹת אֵלּוּ כֻּלָּן חֲשׁוּבוֹת כְּאֶרֶץ אַחַת לְחָרוּבִין וּלְזֵיתִים וְלִתְמָרִים. וְאוֹכְלִין בַּתְּמָרִים עַד שֶׁיְּכַלֶּה הָאַחֲרוֹן שֶׁבְּצוֹעַר. וְאֵימָתַי הוּא כָּלֶה. עַד הַפּוּרִים. וְאוֹכְלִין בְּזֵיתִים עַד הָעֲצֶרֶת. וּבַעֲנָבִים עַד הַפֶּסַח שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. וּבִגְרוֹגְרוֹת עַד הַחֲנֻכָּה:

יב הַמּוֹלִיךְ פֵּרוֹת שְׁבִיעִית מִמָּקוֹם שֶׁכָּלוּ לְמָקוֹם שֶׁלֹּא כָלוּ אוֹ מִמָּקוֹם שֶׁלֹּא כָלוּ לְמָקוֹם שֶׁכָּלוּ חַיָּב לְבַעֵר. לְפִי שֶׁנּוֹתְנִין עָלָיו חֲמָרֵי מָקוֹם שֶׁיָּצָא מִשָּׁם וְחֲמָרֵי מָקוֹם שֶׁהָלַךְ לְשָׁם. וּפֵרוֹת הָאָרֶץ שֶׁיָּצְאוּ לְחוּצָה לָאָרֶץ מִתְבַּעֲרִים בִּמְקוֹמָן וְלֹא יַעֲבִירֵם מִמָּקוֹם לְמָקוֹם:

יג כְּלָל גָּדוֹל אָמְרוּ בַּשְּׁבִיעִית כָּל שֶׁהוּא מַאֲכַל אָדָם אוֹ מַאֲכַל בְּהֵמָה אוֹ מִמִּין הַצּוֹבְעִין אִם אֵינוֹ מִתְקַיֵּם בָּאָרֶץ יֵשׁ לוֹ וּלְדָמָיו שְׁבִיעִית וְחַיָּב בְּבִעוּר הוּא וְדָמָיו. כְּגוֹן עֲלֵי הַלּוּף הַשּׁוֹטָה וַעֲלֵי הַדַּנְדָּנָה וְהָעֲלְשִׁין מַאֲכַל אָדָם. וּכְגוֹן הַחוֹחִים וְהַדַּרְדָּרִין מַאֲכַל הַבְּהֵמָה. וּכְגוֹן אִסְטַס וְקוֹצָה מִמִּין הַצּוֹבְעִין. וְאִם הָיָה מִתְקַיֵּם בָּאָרֶץ כְּגוֹן הַפּוּאָה וְהַרְכָּפָה מִמִּין הַצּוֹבְעִין אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁבִיעִית וּלְדָמָיו שְׁבִיעִית אֵין לָהֶם בִּעוּר וְלֹא לְדָמֵיהֶם שֶׁהֲרֵי מִתְקַיֵּם בָּאָרֶץ אֶלָּא נֶהֱנִין וְצוֹבְעִין בּוֹ עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה׃

יד וְכָל שֶׁאֵינוֹ מִיַּחֵד לֹא לְמַאֲכַל אָדָם וְלֹא לְמַאֲכַל בְּהֵמָה וְאֵינוֹ מִמִּין הַצּוֹבְעִים. הוֹאִיל וְאֵינוֹ לְעֵצִים יֵשׁ לוֹ וּלְדָמָיו שְׁבִיעִית. אֲבָל אֵין לָהֶם בִּעוּר אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִתְקַיֵּם בָּאָרֶץ אֶלָּא נֶהֱנִין בּוֹ אוֹ בְּדָמָיו עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה כְּגוֹן עִקְּרֵי הַלּוּף הַשּׁוֹטָה וְעִקַּר הַדַּנְדָּנָה וְהָעַקְרְבָנִין׃

טו קְלִפֵּי רִמּוֹן וְהַגֵּז שֶׁלּוֹ קְלִפֵּי אֱגוֹזִים וְהַגַּרְעִינִין יֵשׁ לָהֶם שְׁבִיעִית וְלִדְמֵיהֶם שְׁבִיעִית אֲבָל אֵין לָהֶם בִּעוּר וְלֹא לְדָמֵיהֶם. לוּלְבֵי זְרָדִים וְהֶחָרוּבִים יֵשׁ לָהֶם וְלִדְמֵיהֶם שְׁבִיעִית וּבִעוּר. לוּלְבֵי הָאֵלָה וְהַבָּטְנָה וְהָאֲטָדִין יֵשׁ לָהֶן וְלִדְמֵיהֶן שְׁבִיעִית אֲבָל אֵין לָהֶם בִּעוּר. אֲבָל לְעָלִים שֶׁלָּהֶן יֵשׁ בִּעוּר׃

טז אֵיזוֹ הִיא שְׁעַת בִּעוּר הֶעָלִין בְּעֵת שֶׁיִּיבּוֹלוּ וְנוֹשְׁרִין מֵאִילָנוֹתֵיהֶן. עֲלֵי זֵיתִים וַעֲלֵי קָנִים וַעֲלֵי חְרוּבִין אֵין לָהֶם בִּעוּר לְפִי שֶׁאֵינָן נוֹבְלוֹת וְכָלוֹת׃

יז וְעַד מָתַי יִהְיֶה אָדָם רַשַּׁאי לְלַקֵּט עֲשָׂבִים לַחִין בַּשְּׁבִיעִית עַד שֶׁיִּיבַּשׁ הַמָּתוֹק וְיִגָּבֵב. עֲשָׂבִים יְבֵשִׁים עַד שֶׁתֵּרֵד רְבִיעָה שְׁנִיָּה בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית׃

יח וְעַד מָתַי יִהְיוּ הֶעָנִיִּים מֻתָּרִין לְהַכְנִס בְּפַרְדֵּסוֹת בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית לְאִסּוּף פֵּרוֹת שְׁבִיעִית. עַד שֶׁתֵּרֵד רְבִיעָה שְׁנִיָּה׃

יט הַגֵּרֶד וְהַכְּפָּר וְהַלּוּלָב יֵשׁ לָהֶן וְלִדְמֵיהֶן שְׁבִיעִית. הַקֶּטַף וְהוּא שֶׁרַף הַיּוֹצֵא מֵהָאִילָנוֹת מִן הֶעָלִים וּמֵהָעִקָּרִים אֵין לוֹ שְׁבִיעִית. וְהַיּוֹצֵא מִן הַפֵּגִים יֵשׁ לוֹ וּלְדָמָיו שְׁבִיעִית׃

כ בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּאִילָן מַאֲכָל. אֲבָל בְּאִילַן סָרָק אַף הַיּוֹצֵא מִן הֶעָלִין וּמִן הָעִקָּרִים כִּפְרִי שֶׁלָּהֶן וְיֵשׁ לוֹ וּלְדָמָיו שְׁבִיעִית׃

כא הַכּוֹבֵשׁ וֶרֶד שְׁבִיעִית בְּשֶׁמֶן שֶׁל שִׁשִּׁית יְלַקֵּט אֶת הַוֶּרֶד וְהַשֶּׁמֶן מֻתָּר. כְּבָשׁוֹ בְּשֶׁמֶן שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית חַיָּב לְבַעֵר הַשֶּׁמֶן שֶׁהֲרֵי הַוֶּרֶד יָבֵשׁ הוּא וּכְבָר נִתְחַיֵּב בְּבִעוּר׃

כב חְרוּבִין שֶׁל שְׁבִיעִית שֶׁכְּבָשָׁן בְּיֵין שִׁשִּׁית אוֹ בְּיֵין מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית חַיָּב לְבַעֵר הַיַּיִן. שֶׁהֲרֵי טַעַם פֵּרוֹת שְׁבִיעִית בּוֹ. זֶה הַכְּלָל כָּל פֵּרוֹת שְׁבִיעִית שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּפֵרוֹת אֲחֵרוֹת מִין בְּמִינוֹ בְּכָל שֶׁהוּא וְשֶׁלֹּא בְּמִינוֹ בְּנוֹתֵן טַעַם׃

פרק ח

א כְּדֵרֶךְ שֶׁאָסוּר לַעֲבֹד הָאָרֶץ בַּשְּׁבִיעִית כָּךְ אָסוּר לְחַזֵּק יְדֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁעוֹבְדִין אוֹתָהּ. אוֹ לְמִכֹּר לָהֶן כְּלֵי עֲבוֹדָה. לְפִי שֶׁאָסוּר לְחַזֵּק יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה׃

ב וְאֵלּוּ כֵּלִים שֶׁאֵין הָאָמָּן רַשַּׁאי לְמָכְרָן בַּשְּׁבִיעִית לְמִי שֶׁחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית. מַחֲרֵשָׁה וְכָל כֵּלֶיהָ הָעֹל וְהַמַּזְרֶה וְהַדֶּקֶר. זֶה הַכְּלָל כָּל שֶׁמְּלַאכְתּוֹ מְיֻחֶדֶת לְמְלָאכָה שֶׁאָסוּרָה בַּשְּׁבִיעִית אָסוּר לְמָכְרוֹ לְחָשׁוּד. וְלִמְלָאכָה שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה אֲסוּרָה וְתִהְיֶה מֻתֶּרֶת מֻתָּר לְמָכְרוֹ לְחָשׁוּד׃

ג כִּיצַד. מוֹכֵר הוּא לוֹ הַמַּגָּל וְהָעֲגָלָה וְכָל כֵּלֶיהָ. שֶׁאִם יִקְצֹר בּוֹ מְעַט וְיָבִיא עַל הָעֲגָלָה מְעַט הֲרֵי זֶה מֻתָּר. וְאִם יִקְצֹר כְּדֶרֶךְ הַקּוֹצְרִין אוֹ יָבִיא כָּל פֵּרוֹת שָׂדֵהוּ אָסוּר׃

ד וּמֻתָּר לִמְכֹּר סְתָם לְמִי שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּד אֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ מְיֻחֶדֶת לִמְלָאכָה הָאֲסוּרָה בַּשְּׁבִיעִית. שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר שֶׁקָּנָה בַּשְּׁבִיעִית לַעֲשׂוֹת לוֹ מְלָאכָה לְאַחַר שְׁבִיעִית׃

ה הַיּוֹצֵר מוֹכֵר חָמֵשׁ כַּדֵּי שֶׁמֶן וַחֲמִשָּׁה עָשָׂר כַּדֵּי יַיִן. וּמֻתָּר לִמְכֹּר לְעַכּוּ״ם יֶתֶר מִזֶּה וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יִמְכֹּר לְיִשְׂרָאֵל. וּמוֹכֵר כַּדִּים רַבִּים לְיִשְׂרָאֵל בְּחוּצָה לָאָרֶץ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יְבִיאֵם לָאָרֶץ׃

ו וּמוֹכֵר לְחָשׁוּד פָּרָה חוֹרֶשֶׁת בַּשְּׁבִיעִית שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לְשָׁחֳטָהּ. וּמוֹכֵר לוֹ שָׂדֵהוּ שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר שֶׁיּוֹבִירֶהָ. אֲבָל לֹא יִמְכֹּר לוֹ שְׂדֵה הָאִילָן אֶלָּא אִם כֵּן פָּסַק עִמּוֹ עַל מְנָת שֶׁאֵין לוֹ בָּאִילָן. וּמַשְׁאִילוֹ סְאָה לִמְדֹּד בָּהּ אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ גֹּרֶן שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר שֶׁיִּמְדֹּד בָּהּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. וּפוֹרֵט לוֹ מָעוֹת אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ פּוֹעֲלִים. וְכֵלָן בְּפָרוּשׁ אֲסוּרִים׃

ז וְכֵן מַשְׁאֶלֶת אִשָּׁה לַחֲבֶרְתָּהּ הַחֲשׁוּדָה עַל הַשְּׁבִיעִית נָפָה וּכְבָרָה רֵחַיִם וְתַנּוּר. אֲבָל לֹא תָּבֹר וְלֹא תִּטְחַן עִמָּהּ׃

ח מַחֲזִיקִין יְדֵי עַכּוּ״ם בַּשְּׁבִיעִית בִּדְבָרִים בִּלְבַד. כְּגוֹן שֶׁרָאָהוּ חוֹרֵשׁ אוֹ זוֹרֵעַ אוֹמֵר לוֹ תִּתְחַזֵּק אוֹ תַּצְלִיחַ וְכַיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ. מִפְּנֵי שֶׁאֵינָם מְצַוִּין עַל שְׁבִיתַת הָאָרֶץ. אֲבָל לֹא יְסַעֲדֻנוּ בְּיָד. וּמֻתָּר לִרְדּוֹת עִמָּהֶן הַכַּוֶּרֶת וְחוֹכְרִין מֵהֶן נִירִין לְפִי שֶׁאֵינָן בְּנֵי חִיּוּב כְּדֵי לְקָנֵס אוֹתָן:

ט מֻתָּר לַעֲשׂוֹת בְּסוּרְיָא בְּתָלוּשׁ אֲבָל לֹא בַּמְחֻבָּר. כֵּיצַד. דָּשִׁין וְזוֹרִין וְדוֹרְכִין וּמְעַמְּרִין. אֲבָל לֹא קוֹצְרִין וְלֹא בּוֹצְרִין וְלֹא מוֹסְקִין. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ:

י כְּשֵׁם שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת סְחוֹרָה בְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית אוֹ לְשָׁמְרָן כָּךְ אָסוּר לִקַּח מֵעַם הָאָרֶץ. לְפִי שֶׁאֵין מוֹסְרִין דְּמֵי שְׁבִיעִית לְעַם הָאָרֶץ. וַאֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא. שֶׁמָּא לֹא יֹאכַל אוֹתָן בִּקְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית:

יא הַלּוֹקֵחַ לוּלָב מֵעַם הָאָרֶץ בַּשְּׁבִיעִית נוֹתֵן לוֹ אֶתְרוֹג מַתָּנָה. וְאִם לֹא נָתַן לוֹ מַבְלִיעַ לוֹ דְּמֵי אֶתְרוֹג בְּדְמֵי לוּלָב:

יב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בִּזְמַן שֶׁהָיָה מוֹכֵר פֵּרוֹת שֶׁכְּמוֹתָן בְּשָׁמוּר כְּגוֹן תְּאֵנִים וְרִמּוֹנִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. אֲבָל הָיָה מוֹכֵר פֵּרוֹת שֶׁחֻזְקָתָן מִן הַהֶפְקֵר כְּגוֹן הַפִּיגָם וְהַיַּרְבּוּזִין וְהַשּׁוֹטִים וְהַחֲלַגְלוּגוֹת וְהַכַּסְבַּר שֶׁל הָרִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן הֲרֵי זֶה מֻתָּר לִקַּח מִמֶּנּוּ מְעַט כְּדְמֵי שָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת בִּלְבַד מִשּׁוּם כְּדֵי חַיָּיו שֶׁל מוֹכֵר:

יג וְכָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ חַיָּב בְּמַעֲשְׂרוֹת כְּגוֹן שׁוּם בַּעַל בְּכִי וּבָצָל שֶׁל רִכְפָּה וּגְרִיסִין הַקִּלְקִיּוֹת וַעֲדָשִׁים הַמִּצְרִיּוֹת וְכֵן זַרְעוֹנֵי גִּנָּה שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלוֹת כְּגוֹן זֶרַע לֶפֶת וּצְנוֹן וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן הֲרֵי אֵלּוּ נִלְקָחִין מִכָּל אָדָם בַּשְּׁבִיעִית:

יד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּעַם הָאָרֶץ סְתָם. אֲבָל מִי שֶׁהוּא חָשׁוּד לַעֲשׂוֹת סְחוֹרָה בְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית אוֹ לִשְׁמֹר פֵּרוֹתָיו וְלִמְכֹּר מֵהֶן אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ דָּבָר שֶׁיֵּשׁ עָלָיו זֵקֶת שְׁבִיעִית כְּלָל. וְאֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ פִּשְׁתָּן אֲפִלּוּ סָרוּק. אֲבָל לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ טָווּי וְשָׁזוּר:

טו הֶחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית אֵינוֹ חָשׁוּד עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת. וְהֶחָשׁוּד עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת אֵינוֹ חָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית. שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁזֶּה וְזֶה מִן הַתּוֹרָה. מַעֲשֵׂר טָעוּן הֲבָאַת מָקוֹם מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּשְּׁבִיעִית. וּשְׁבִיעִית אֵין לָהּ פְּדְיוֹן מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמַעֲשֵׂר:

טז הֶחָשׁוּד עַל הַטָּהֳרוֹת אֵינוֹ חָשׁוּד לֹא עַל הַמַּעֲשֵׂר וְלֹא עַל הַשְּׁבִיעִית. שֶׁהָאֹכֶל הַטָּמֵא הַזֶּה שֶׁמְּכָרוֹ בְּחֶזְקַת טָהוֹר אֵינוֹ מְטַמֵּא אֲחֵרִים אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְהֶחָשׁוּד לְדִבְרֵי סוֹפְרִים אֵינוֹ חָשׁוּד לְדִבְרֵי תוֹרָה:

יז כָּל הֶחָשׁוּד עַל דָּבָר אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל שֶׁל עַצְמוֹ נֶאֱמָן הוּא עַל שֶׁל אֲחֵרִים חֲזָקָה אֵין אָדָם חוֹטֵא לַאֲחֵרִים. לְפִיכָךְ הֶחָשׁוּד עַל הַדָּבָר דָּנוֹ וּמְעִידוֹ:

יח הַכֹּהֲנִים חֲשׁוּדִין עַל הַשְּׁבִיעִית לְפִי שֶׁהֵם אוֹמְרִים הוֹאִיל וְהַתְּרוּמוֹת מֻתָּרוֹת לָנוּ אַף עַל פִּי שֶׁהֵן אֲסוּרִין עַל הַזָּרִים בְּמִיתָה קַל וָחֹמֶר פֵּרוֹת שְׁבִיעִית. לְפִיכָךְ סְאָה תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לְמֵאָה סְאָה שֶׁל פֵּרוֹת שְׁבִיעִית תַּעֲלֶה. נָפְלָה לְפָחוֹת מִמֵּאָה יֵרָקְבוּ הַכֹּל וְלֹא יִמָּכְרוּ לַכֹּהֲנִים כְּכָל מֻדָּמָע לְפִי שֶׁהֵם חֲשׁוּדִין עַל הַשְּׁבִיעִית:

יט הַצַּבָּעִין וְהַפַּטָּמִין לוֹקְחִין מֵרֶסֶן מִכָּל מָקוֹם. וְאֵינָן חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא מִסְּפִיחֵי שְׁבִיעִית הוּא:

כ גַּבָּאֵי קֶפָּה בַּשְּׁבִיעִית לֹא יִהְיוּ מְדַקְדְּקִין בַּחֲצֵרוֹת שֶׁל אוֹכְלִין שְׁבִיעִית. וְאִם נָתְנוּ לָהֶן פַּת מַתֶּרֶת וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ שֶׁמָּא מִסְּפִיחֵי שְׁבִיעִית הוּא. שֶׁלֹּא נֶחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל לְהְיוֹת נוֹתְנִין אֶלָּא אוֹ מְעוֹת שְׁבִיעִית אוֹ בֵּיצִים הַנִּלְקָחוֹת בִּדְמֵי שְׁבִיעִית. וּמֻתָּר לִלְווֹת מִן הָעֲנִיִּים פֵּרוֹת שְׁבִיעִית וּמַחֲזִירִין לָהֶן פֵּרוֹת בְּשָׁנָה שְׁמִינִית:

פרק ט

א מִצְוַת עֲשֵׂה לְהַשְׁמִיט הַמַּלְוֶה בַּשְּׁבִיעִית שֶׁנֶּאֱמַר (דברים טו ב) ״שָׁמוֹט כָּל בַּעַל מַשֵּׁה יָדוֹ״. וְהַתּוֹבֵעַ חוֹב שֶׁעָבְרָה עָלָיו שְׁבִיעִית עָבַר עַל לֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים טו ב) ״לֹא יִגֹּשׂ אֶת רֵעֵהוּ וְאֶת אָחִיו״:

ב אֵין שְׁמִטַּת כְּסָפִים נוֹהֶגֶת מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג שֶׁיֵּשׁ שָׁם שְׁמִטַּת קַרְקַע. שֶׁהֲרֵי יָשׁוּב הַקַּרְקַע לִבְעָלָיו בְּלֹא כֶּסֶף. וְדָבָר זֶה קַבָּלָה הוּא. אָמְרוּ חֲכָמִים בִּזְמַן שֶׁאַתָּה מְשַׁמֵּט קַרְקַע אַתָּה מְשַׁמֵּט כְּסָפִים בְּכָל מָקוֹם בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לָאָרֶץ. וּבִזְמַן שֶׁאֵין שָׁם שְׁמִטַּת קַרְקַע אֵין אַתָּה מְשַׁמֵּט כְּסָפִים בִּשְׁבִיעִית אֲפִלּוּ בָּאָרֶץ:

ג וּמִדִּבְרֵי סוֹפְרִים שֶׁתְּהֵא שְׁמִטַּת כְּסָפִים נוֹהֶגֶת בַּזְּמַן הַזֶּה בְּכָל מָקוֹם וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַיּוֹבֵל נוֹהֵג כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּשְׁתַּכַּח תּוֹרַת שְׁמִטַּת הַכְּסָפִים מִיִּשְׂרָאֵל:

ד אֵין שְׁבִיעִית מְשַׁמֶּטֶת כְּסָפִים אֶלָּא בְּסוֹפָהּ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים טו א) ״מִקֵּץ שֶׁבַע שָׁנִים תַּעֲשֶׂה״ שְׁמִטָּה וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה וְשָׁם הוּא אוֹמֵר (דברים לא י) ״מִקֵּץ שֶׁבַע שָׁנִים בְּמֹעֵד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחַג הַסֻּכּוֹת״. מָה שָּׁם אַחַר שֶׁבַע אַף הַשְּׁמִטַּת כְּסָפִים אַחַר שֶׁבַע. לְפִיכָךְ הִלְוָה אֶת חֲבֵרוֹ בַּשְּׁבִיעִית עַצְמָהּ גּוֹבֶה חוֹבוֹ כָּל הַשָּׁנָה.

וּכְשֶׁתִּשְׁקַע חַמָּה בְּלֵילֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית אָבַד הַחוֹב׃

ה שָׁחַט אֶת הַפָּרָה וְחִלְקָהּ עַל דַּעַת שֶׁהַיּוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית וְנִתְעַבֵּר אֱלוּל וְנִמְצָא אוֹתוֹ הַיּוֹם סוֹף שְׁבִיעִית אָבְדוּ הַדָּמִים. שֶׁהֲרֵי עָבְרָה שְׁבִיעִית עַל הַחוֹב׃

ו שְׁבִיעִית מְשַׁמֶּטֶת אֶת הַמִּלְוֶה וַאֲפִלּוּ מִלְוֶה שֶׁבִּשְׁטָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַחֲרָיוּת נְכָסִים הֲרֵי זֶה מְשַׁמֵּט. וְאִם סִיֵּם לוֹ שָׂדֶה בְּהַלְוָאָתוֹ אֵינוֹ מַשְׁמִיט. וְהַשְּׁבִיעִית מְשַׁמֶּטֶת אֶת הַשְּׁבוּעָה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים טו ב) ״לֹא יִגֹּשׂ״ מִכָּל מָקוֹם לֹא לְשַׁלֵּם וְלֹא לְהִשָּׁבַע׃

ז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בִּשְׁבוּעַת הַדַּיָּנִין וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהּ מִדְּבָרִים שֶׁאִם יוֹדֶה בָּהֶן שְׁבִיעִית מְשַׁמַּטְתָּן. אֲבָל שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין וְהַשַּׁתָּפִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מִשְּׁבוּעוֹת שֶׁאִם יוֹדֶה יְשַׁלֵּם הֲרֵי זֶה יִשָּׁבַע אַחַר הַשְּׁמִטָּה׃

ח הִלְוָהוּ וּתְבָעוֹ וְכָפַר בּוֹ. וְהִגִּיעַ הַשְּׁמִטָּה וְהוּא בִּכְפִירָתוֹ. וְהוֹדָה אַחַר שֶׁעָבְרָה שְׁבִיעִית. אוֹ שֶׁבָּאוּ עָלָיו עֵדִים אַחַר הַשְּׁבִיעִית אֵין הַשְּׁבִיעִית מְשַׁמֶּטֶת׃

ט הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ וְקָבַע לוֹ זְמַן לְעֶשֶׂר שָׁנִים אֵינוֹ מְשַׁמֵּט. אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בָּא לִידֵי (דברים טו ב) ״לֹא יִגֹּשׂ״ הֲרֵי הוּא עַתָּה אֵינוֹ יָכוֹל לִנְגֹּשׂ. הִתְנָה עִמּוֹ שֶׁלֹּא יִתְבָּעֶנּוּ שְׁבִיעִית מְשַׁמֶּטֶת׃

י הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ וְהִתְנָה עִמּוֹ שֶׁלֹּא תְּשַׁמְּטֶנּוּ שְׁבִיעִית הֲרֵי זֶה נִשְׁמָט שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְבַטֵּל דִּין הַשְּׁבִיעִית. הִתְנָה עִמּוֹ שֶׁלֹּא יְשַׁמֵּט הוּא חוֹב זֶה וַאֲפִלּוּ בַּשְּׁבִיעִית תְּנָאוֹ קַיָּם. שֶׁכָּל תְּנַאי שֶׁבְּמָמוֹן קַיָּם. וְנִמְצָא זֶה חַיָּב עַצְמוֹ בְּמָמוֹן שֶׁלֹּא חִיְּבַתּוּ תּוֹרָה שֶׁהוּא חַיָּב׃

יא הַקֶּפַּת הַחֲנוּת אֵינָהּ נִשְׁמֶטֶת. וְאִם עֲשָׂאָהּ מִלְוֶה נִשְׁמֶטֶת. שְׂכַר שָׂכִיר אֵינוֹ נִשְׁמָט. וְאִם זְקָפוֹ עָלָיו בְּמִלְוֶה נִשְׁמָט׃

יב קְנָסוֹת שֶׁל אוֹנֶס וְשֶׁל מְפַתֶּה וְהַמּוֹצִיא שֵׁם רַע אֵינָם נִשְׁמָטִין. וְאִם זְקָפָן בְּמִלְוֶה נִשְׁמָטִים. וּמֵאֵימָתַי נִזְקָפִין בְּמִלְוֶה מִשְּׁעַת הַעֲמָדָה בַּדִּין׃

יג הַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ קֹדֶם הַשְּׁמִטָּה אֵין כְּתֻבָּתָהּ נִשְׁמֶטֶת. וְאִם פִּגַּמְתָּהּ אוֹ זְקַפְתָּהּ עָלָיו בְּמִלְוֶה נִשְׁמֶטֶת׃

יד הַמַּלְוֶה עַל הַמַּשְׁכּוֹן אֵינוֹ מַשְׁמִיט. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הַחוֹב כְּנֶגֶד הַמַּשְׁכּוֹן. וְאִם הָיָה יֶתֶר מַשְׁמִיט הַיֶּתֶר׃

טו הַמּוֹסֵר שִׁטְרוֹתָיו לְבֵית דִּין וְאָמַר לָהֶם אַתֶּם גְּבוּ לִי חוֹבִי זֶה אֵינוֹ נִשְׁמָט שֶׁנֶּאֱמַר (דברים טו ג) ״וַאֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ אֶת אָחִיךָ״ וְזֶה בֵּית דִּין תּוֹבְעִין אוֹתוֹ. וְכֵן בֵּית דִּין שֶׁחָתְכוּ אֶת הַדִּין וְכָתְבוּ אִישׁ פְּלוֹנִי אַתָּה חַיָּב לְתֵת לָזֶה כָּךְ וְכָךְ אֵינוֹ נִשְׁמָט. שֶׁזֶּה כְּגָבוּי הוּא וּכְאִלּוּ בָּא לְיָדוֹ וְאֵינוֹ כְּמִלְוֶה׃

טז כְּשֶׁרָאָה הִלֵּל הַזָּקֵן שֶׁנִּמְנְעוּ מִלְּהַלְווֹת זֶה אֶת זֶה וְעוֹבְרִין עַל הַכָּתוּב בַּתּוֹרָה (דברים טו ט) ״הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן יִהְיֶה דָבָר״ וְגוֹ׳ הִתְקִין פְּרוֹזְבּוּל כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשָּׁמֵט חוֹב עַד שֶׁיְּלַוּוּ זֶה אֶת זֶה. וְאֵין הַפְּרוֹזְבּוּל מוֹעִיל אֶלָּא בִּשְׁמִטַּת כְּסָפִים בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁהִיא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. אֲבָל שְׁמִטָּה שֶׁל תּוֹרָה אֵין הַפְּרוֹזְבּוּל מוֹעִיל בָּהּ׃

יז אֵין כּוֹתְבִין פְּרוֹזְבּוּל אֶלָּא חֲכָמִים גְּדוֹלִים בְּיוֹתֵר כְּבֵית דִּינוֹ שֶׁל רַבִּי אַמִּי וְרַבִּי אַסִּי שֶׁהֵן רְאוּיִין לְהַקְּיֵעַ מָמוֹן בְּנֵי אָדָם. אֲבָל שְׁאָר בָּתֵּי דִּינִין אֵין כּוֹתְבִין׃

יח זֶהוּ גּוּפוֹ שֶׁל פְּרוֹזְבּוּל. מוֹסְרַנִי לָכֶם פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי הַדַּיָּנִין שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי שֶׁכָּל חוֹב שֶׁיֵּשׁ לִי שֶׁאֶגְבֶּנּוּ כָּל זְמַן שֶׁאֶרְצֶה. וְהַדַּיָּנִין אוֹ הָעֵדִים חוֹתְמִין מִלְמַטָּה׃

יט אֵין כּוֹתְבִין פְּרוֹזְבּוּל אֶלָּא עַל הַקַּרְקַע. אִם אֵין קַרְקַע לַלְּוֶה מוֹכֵר לוֹ הַמַּלְוֶה כָּל שֶׁהוּא בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ אֲפִלּוּ קֶלַח שֶׁל כְּרוּב. הִשְׁאִילוֹ מָקוֹם לְתַנּוּר אוֹ לְכִירָה כּוֹתְבִין עָלָיו פְּרוֹזְבּוּל. הָיְתָה לוֹ שָׂדֶה מְמַשְׁכֶּנֶת כּוֹתְבִין עָלֶיהָ פְּרוֹזְבּוּל׃

כ כּוֹתְבִין לְאִישׁ עַל נִכְסֵי אִשְׁתּוֹ וְלִיתוֹמִים עַל נִכְסֵי אַפּוֹטְרוֹפּוֹס. אֵין לוֹ קַרְקַע וְלָעָרֵב יֵשׁ לוֹ קַרְקַע כּוֹתְבִין עָלֶיהָ פְּרוֹזְבּוּל. הָיָה לוֹ חוֹב עַל חֲבֵרוֹ וְיֵשׁ לַחֲבֵרוֹ קַרְקַע הוֹאִיל וְהוּא תַּחַת שִׁעְבּוּדוֹ כּוֹתֵב עָלָיו פְּרוֹזְבּוּל׃

כא אֶחָד שֶׁלָּוָה מֵחֲמִשָּׁה צְרִיכִים פְּרוֹזְבּוּל לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. וַחֲמִשָּׁה שֶׁלָּווּ מֵאֶחָד דַּיּוֹ פְּרוֹזְבּוּל אֶחָד לְכֻלָּן׃

כב כָּתַב הַפְּרוֹזְבּוּל תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ הִלְוָה אֵינוֹ מוֹעִיל. אֶלָּא מַשְׁמִיט עַד שֶׁיִּכְתֹּב הַפְּרוֹזְבּוּל אַחַר שֶׁהִלְוָה. נִמְצָאתָ אוֹמֵר שֶׁכָּל מִלְוֶה הַקּוֹדֶמֶת לְפְּרוֹזְבּוּל אֵינָהּ נִשְׁמֶטֶת בִּפְרוֹזְבּוּל זֶה. וְאִם הַפְּרוֹזְבּוּל קוֹדֵם לַמִּלְוֶה נִשְׁמֶטֶת בִּפְרוֹזְבּוּל זֶה׃

כג לְפִיכָךְ פְּרוֹזְבּוּל הַמֻּקְדָּם כָּשֵׁר. וְהַמְאֻחָר פָּסוּל. כֵּיצַד. כְּתָבוֹ בְּנִיסָן וְהִקְדִּים זְמַנּוֹ מֵאָדָר כָּשֵׁר. שֶׁהֲרֵי הוֹרַע כֹּחוֹ שֶׁאֵינוֹ מַשְׁמִיט אֶלָּא עַד אָדָר. אֲבָל אִם אִחֵר זְמַנּוֹ וּכְתָבוֹ מֵאִיָּר פָּסוּל שֶׁהֲרֵי מְיַפֶּה כֹּחוֹ שֶׁאֵינוֹ מַשְׁמִיט עַד אִיָּר שֶׁלֹּא כַּדִּין. שֶׁאֵין דִּינוֹ שֶׁלֹּא יַשְׁמִיט אֶלָּא עַד נִיסָן בִּשְׁעַת מְסִירַת הַדְּבָרִים לְבֵית דִּין׃

כד הַמּוֹצִיא שְׁטַר חוֹב אַחַר שְׁבִיעִית וְאֵין עִמּוֹ פְּרוֹזְבּוּל אָבַד חוֹבוֹ. וְאִם אָמַר הָיָה לִי וְאָבַד נֶאֱמָן. שֶׁמִּזְמַן הַסַּפָּנָה וְאֵילָךְ בַּעַל חוֹב גּוֹבֶה שֶׁלֹּא בִּפְרוֹזְבּוּל. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁכְּשֶׁיָּבִיא בַּעַל חוֹב אֶת שְׁטָרוֹ אוֹ כְּשֶׁיָּבוֹא לִתְבֹּעַ בְּמִלְוֶה עַל פֶּה אוֹמְרִים לַנִּתְבָּע שַׁלֵּם לוֹ. וְאִם טָעַן הַנִּתְבָּע וְאָמַר אַיֵּה פְּרוֹזְבּוּל שֶׁלּוֹ. אוֹמְרִים לַתּוֹבֵעַ הָיָה לְךָ פְּרוֹזְבּוּל וְאָבַד אִם אָמַר הֵן נֶאֱמָן. וְאִם הוֹדָה שֶׁלֹּא כָּתַב פְּרוֹזְבּוּל אָבַד חוֹבוֹ. וְהַיְתוֹמִים אֵינָן צְרִיכִין פְּרוֹזְבּוּל׃

כה הוֹצִיא פְּרוֹזְבּוּל וְטָעַן הַנִּתְבָּע וְאָמַר מִלְוֶה זוֹ שֶׁהוּא תּוֹבֵעַ אַחַר פְּרוֹזְבּוּל זֶה הָיְתָה וְהַתּוֹבֵעַ אוֹמֵר קֹדֶם פְּרוֹזְבּוּל הָיְתָה הַתּוֹבֵעַ נֶאֱמָן. שֶׁאִלּוּ אָמַר הָיָה לִי וְאָבַד נֶאֱמָן וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין זְמַן הַפְּרוֹזְבּוּל שֶׁאָבַד׃

כו טָעַן הַנִּתְבָּע וְאָמַר מִלְוֶה יֵשׁ לוֹ אֲצְלִי. וְהַתּוֹבֵעַ אוֹמֵר לֹא כִּי אֶלָּא הַקַּפַּת חֲנוּת הִיא שֶׁאֵינָהּ נִשְׁמֶטֶת שֶׁהֲרֵי לֹא זָקַפְתִּי מִלְוֶה הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן. שֶׁהֲרֵי אִם יִרְצֶה יֹאמַר מִלְוֶה הָיְתָה וּפְרוֹזְבּוּל הָיָה לִי וְאָבַד. שֶׁכֵּיוָן שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים פְּרוֹזְבּוּל חֲזָקָה הִיא שֶׁאֵין אָדָם מַנִּיחַ דָּבָר מֻתָּר וְאוֹכֵל דָּבָר אָסוּר׃

כז תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁהָלְווּ זֶה אֶת זֶה וּמָסַר דְּבָרָיו לְתַלְמִידִים וְאָמַר מוֹסְרַנִי לָכֶם שֶׁכָּל חוֹב שֶׁיֵּשׁ לִי שֶׁאֶגְבֶּנּוּ כָּל זְמַן שֶׁאֶרְצֶה אֵינוֹ צָרִיךְ לִכְתֹּב פְּרוֹזְבּוּל. מִפְּנֵי שֶׁהֵן יוֹדְעִים שֶׁהַשְׁמָטַת כְּסָפִים בַּזְּמַן הַזֶּה מִדִּבְרֵיהֶם וּבִדְבָרִים בִּלְבַד הִיא נִדְחֵית׃

כח כָּל הַמַּחֲזִיר חוֹב שֶׁעָבְרָה עָלָיו שְׁבִיעִית רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימֶנּוּ. וְצָרִיךְ הַמַּלְוֶה לוֹמַר לַמַּחֲזִיר מַשְׁמִיט אֲנִי וּכְבָר נִפְטַרְתָּ מִמֶּנִּי. אָמַר לוֹ אַף עַל פִּי כֵן רְצוֹנִי שֶׁתְּקַבֵּל יְקַבֵּל מִמֶּנּוּ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים טו ב) ״לֹא יִגֹּשׂ״ וַהֲרֵי לֹא נָגַשׂ. וְאַל יֹאמַר לוֹ בְּחוֹבִי אֲנִי נוֹתֵן לְךָ אֶלָּא יֹאמַר לוֹ שֶׁלִּי הֵם וּבְמַתָּנָה אֲנִי נוֹתֵן לְךָ׃

כט הֶחֱזִיר לוֹ חוֹבוֹ וְלֹא אָמַר לוֹ כֵּן. מְסַפֵּב עִמּוֹ בִּדְבָרִים עַד שֶׁיֹּאמַר לוֹ שֶׁלִּי הֵם וּבְמַתָּנָה נְתָתִים לְךָ. וְאִם לֹא אָמַר לֹא יְקַבֵּל מִמֶּנּוּ אֶלָּא יִטֹּל מְעוֹתָיו וְיֵלֵךְ לוֹ׃

ל מִי שֶׁנִּמְנָע מִלְּהַלְווֹת אֶת חֲבֵרוֹ קֹדֶם הַשְּׁמִטָּה שֶׁמָּא יִתְאַחֵר הַחוֹב שֶׁלּוֹ וְיִשָּׁמֵט עָבַר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר הִשָּׁמֶר לְךָ וְגוֹ׳. וְחֶטְא גָּדוֹל הוּא שֶׁהֲרֵי הִזְהִירָה עָלָיו תּוֹרָה בִּשְׁנֵי לָאוִין שֶׁנֶּאֱמַר (דברים טו ט) ״הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן״ וְגוֹ׳. וְכָל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר הִשָּׁמֶר אוֹ פֶּן אוֹ אַל הֲרֵי זֶה מִצְוַת לֹא תַּעֲשֶׂה. וְהַתּוֹרָה הִקְפִּידָה עַל מַחֲשָׁבָה רָעָה זוֹ וּקְרָאתוּ (דברים טו ט) ״בְּלִיַּעַל״. וַהֲרֵי הוֹסִיף הַכָּתוּב לְהַזְהִיר וּלְצַוּוֹת שֶׁלֹּא יְמָנַע אֶלָּא יִתֵּן שֶׁנֶּאֱמַר (דברים טו י) ״נָתוֹן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא יֵרַע לְבָבְךָ בְּתִתְּךָ לוֹ״ וְגוֹ׳. וְהִבְטִיחַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּשָׂכַר מִצְוָה זוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים טו י) ״כִּי בִגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה יְבָרֶכְךָ״ וְגוֹ׳׃

פרק י

א מִצְוַת עֲשֵׂה לִסְפֹּר שֶׁבַע שָׁנִים וּלְקַדֵּשׁ שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה ח) ״וְסָפַרְתָּ לְךָ שֶׁבַע שַׁבְּתֹת שָׁנִים״ וְגוֹ׳ (ויקרא כה י) ״וְקִדַּשְׁתֶּם אֵת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים״. וּשְׁתֵּי מִצְוֹת אֵלּוּ מְסוּרִין לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל בִּלְבַד׃

ב וּמֵאֵימָתַי הִתְחִילוּ לִמְנוֹת. מֵאַחַר אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה מִשֶּׁנִּכְנְסוּ לָאָרֶץ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה ג) ״שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ״ [עַד שֶׁיִּהְיֶה כָּל אֶחָד מַכִּיר אֶת אַרְצוֹ. וְשֶׁבַע שָׁנִים עָשׂוּ] בְּכִבּוּשׁ הָאָרֶץ וְשֶׁבַע שָׁנִים בְּחִלּוּק. נִמְצָאתָ אוֹמֵר בִּשְׁנַת שֶׁלֹּשׁ וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וַאֲלָפַיִם לִיצִירָה מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה מֵאַחַר מוֹלַד אָדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁהִיא שָׁנָה שְׁנֵיָּה לִיצִירָה הִתְחִילוּ לִמְנוֹת. וְעָשׂוּ שְׁנַת עֶשֶׂר וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת לִיצִירָה שֶׁהִיא שְׁנַת אַחַת וְעֶשְׂרִים מִשֶּׁנִּכְנְסוּ לָאָרֶץ שְׁמִטָּה. וּמָנוּ שֶׁבַע שְׁמִטּוֹת וְקִדְּשׁוּ שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שֶׁהִיא שְׁנַת אַרְבַּע וְשִׁשִּׁים מִשֶּׁנִּכְנְסוּ לָאָרֶץ׃

ג שִׁבְעָה עָשָׂר יוֹבְלִים מָנוּ יִשְׂרָאֵל מִשֶּׁנִּכְנְסוּ לָאָרֶץ וְעַד שֶׁיָּצְאוּ. וְשָׁנָה שֶׁיָּצְאוּ בָהּ שָׁחֲרַב הַבַּיִת בָּרִאשׁוֹנָה מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית הָיְתָה וּשְׁנַת שֵׁשׁ וּשְׁלֹשִׁים בַּיּוֹבֵל הָיְתָה. שֶׁאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וְעֶשֶׂר שָׁנִים עָמַד בַּיִת רִאשׁוֹן. כֵּינְן שֶׁחָרַב הַבַּיִת בָּטַל מִנְיָן זֶה. מִשֶּׁבָּטְלָה נִשְׁאֲרָה הָאָרֶץ חֲרֵבָה שִׁבְעִים שָׁנָה וְנִבְנָה בַּיִת שֵׁנִי. וְאַרְבַּע מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים שָׁנָה עָמַד. וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית מִבְּנְיָנוֹ עָלָה עֶזְרָא וְהִיא הַבִּיאָה הַשְּׁנִיָּה. וּמִשָּׁנָה זוֹ הִתְחִילוּ לִמְנוֹת מִנְיָן אַחֵר. וְעָשׂוּ שְׁנַת י״ג לְבִנְיַן בַּיִת שֵׁנִי שְׁמִטָּה. וּמָנוּ שֶׁבַע שְׁמִטּוֹת וְקִדְּשׁוּ שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים. אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיְתָה שָׁם יוֹבֵל בְּבַיִת שֵׁנִי מוֹנִין הָיוּ אוֹתוֹ כְּדֵי לְקַדֵּשׁ שְׁמִטּוֹת׃

ד נִמְצֵאתָ לָמֵד שֶׁהַשָּׁנָה שֶׁחָרַב בָּהּ הַבַּיִת בְּאַחֲרוֹנָה שֶׁתִּתְחַלְּתָהּ מִתִּשְׁרֵי שֶׁאַחַר הַחֻרְבָּן כִּשְׁנֵי חֳדָשִׁים שֶׁהֲרֵי מִתִּשְׁרֵי הוּא מַמְנִין לִשְׁמִטִּים וּלְיוֹבְלוֹת אוֹתָהּ הַשָּׁנָה מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית הָיְתָה. וּשְׁנַת ט״ו מִן הַיּוֹבֵל הַתְּשִׁיעִי הָיְתָה. וּלְפִי חֶשְׁבּוֹן זֶה שָׁנָה זוֹ שֶׁהִיא שְׁנַת אֶלֶף וּמֵאָה וְשֶׁבַע לַחֻרְבָּן שֶׁהִיא שְׁנַת שְׁמוֹנִים וְשִׁבְעָה וְאֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת לְמִנְיַן שְׁטָרוֹת שֶׁהִיא שְׁנַת שֵׁשׁ וּשְׁלֹשִׁים וּתְשַׁע מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים לִיצִירָה הִיא שְׁנַת שְׁמִטָּה וְהִיא שְׁנַת אַחַת וְעֶשְׂרִים מִן הַיּוֹבֵל׃

ה אֲבָל כָּל הַגְּאוֹנִים אָמְרוּ שֶׁמָּסֹרֶת הִיא בִּידֵיהֶם אִישׁ מִפִּי אִישׁ שֶׁלֹּא מָנוּ בְּאוֹתָן הַשִּׁבְעִים שָׁנָה שֶׁבֵּין חֻרְבַּן בַּיִת רִאשׁוֹן וּבִנְיַן בַּיִת שֵׁנִי אֶלָּא שְׁמִטּוֹת בִּלְבַד בִּלֹא יוֹבֵל. וְכֵן מִשֶּׁחָרַב בָּאַחֲרוֹנָה לֹא מָנוּ שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים אֶלָּא שֶׁבַע שֶׁבַע בִּלְבַד מִתְּחִלַּת שְׁנַת הַחֻרְבָּן. וְכֵן עוֹלֶה בַּגְּמָרָא עֲבוֹדָה זָרָה חֶשְׁבּוֹן זֶה שֶׁהוּא קַבָּלָה׃

ו וּשְׁנַת הַשְּׁמִטָּה יִדּוּעָה הִיא וּמְפֻרְסֶמֶת אֲצֶל הַגְּאוֹנִים וַאֲנָשֵׁי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְכֵן לֹא מָנוּ אֶלָּא לִשְׁנֵי חֻרְבָּן מַשְׁלִיכִין אוֹתָן שֶׁבַע שֶׁבַע. וּלְפִי חֶשְׁבּוֹן זֶה תִּהְיֶה שָׁנָה זוֹ שֶׁהִיא שְׁנַת שֶׁבַע וּמֵאָה וְאֶלֶף לַחֻרְבָּן מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. וְעַל זֶה אָנוּ סוֹמְכִין. וּכְפִי הַחֶשְׁבּוֹן זֶה אָנוּ מוֹרִין לְעַנְיַן מַעֲשְׂרוֹת וּשְׁבִיעִית וְהַשְּׁמָטַת כְּסָפִים שֶׁהַקַּבָּלָה וְהַמַּעֲשֶׂה עֲמוּדִים גְּדוֹלִים בְּהוֹרָאָה וּבָהֶן רָאוּי לְהִתָּלוֹת:

ז שְׁנַת יוֹבֵל אֵינָהּ עוֹלָה מִמְּנְיַן שְׁנֵי הַשָּׁבוּעַ. אֶלָּא שְׁנַת תֵּשַׁע וְאַרְבָּעִים שְׁמִטָּה וּשְׁנַת חֲמִשִּׁים יוֹבֵל. וּשְׁנַת חֲמִשִּׁים וְאַחַת תְּחִלַּת שֵׁשׁ שָׁנִים שֶׁל שָׁבוּעַ וְכֵן בְּכָל יוֹבֵל וְיוֹבֵל:

ח מִשֶּׁגָּלָה שֵׁבֶט רְאוּבֵן וְשֵׁבֶט גָּד וַחֲצִי שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה בָּטְלוּ הַיּוֹבְלוֹת שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה י) "וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל יֹשְׁבֶיהָ" בִּזְמַן שֶׁכָּל יוֹשְׁבֶיהָ עָלֶיהָ. וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיוּ מְעֹרָבִין שֵׁבֶט בְּשֵׁבֶט אֶלָּא כֻּלָּן יוֹשְׁבִין כְּתִקָּנָן. בִּזְמַן שֶׁהַיּוֹבֵל [נוֹהֵג בָּאָרֶץ] נוֹהֵג בְּחוּצָה לָאָרֶץ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה י יב) "יוֹבֵל הִיא" בְּכָל מָקוֹם בֵּין בִּפְנֵי הַבַּיִת בֵּין שֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת:

ט וּבִזְמַן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג דִּין עֶבֶד עִבְרִי. וְדִין בָּתֵּי עָרֵי חוֹמָה. וְדִין שְׂדֵה חֲרָמִים וְדִין שְׂדֵה אֲחֻזָּה. וּמְקַבְּלִין גֵּר תּוֹשָׁב וְנוֹהֶגֶת שְׁבִיעִית בָּאָרֶץ וְהַשְּׁמָטַת כְּסָפִים בְּכָל מָקוֹם מִן הַתּוֹרָה. וּבִזְמַן שֶׁאֵין הַיּוֹבֵל [נוֹהֵג] אֵינוֹ נוֹהֵג אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ חוּץ מִשְּׁבִיעִית בָּאָרֶץ. וְהַשְּׁמָטַת כְּסָפִים בְּכָל מָקוֹם מִדִּבְרֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ:

י מִצְוַת עֲשֵׂה לִתְקֹעַ בַּשּׁוֹפָר בָּעֲשִׂירִי לְתִשְׁרֵי בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל. וּמִצְוָה זוֹ מְסוּרָה לְבֵית דִּין תְּחִלָּה (שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה ט) "וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפַר תְּרוּעָה") וְכָל יָחִיד וְיָחִיד חַיָּב לִתְקֹעַ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה ט) "תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר". וְתוֹקְעִין בַּשּׁוֹפָר תֵּשַׁע כְּדֶרֶךְ שֶׁתּוֹקְעִין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה. וּמַעֲבִירִין שׁוֹפָר בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל:

יא שׁוֹפָר שֶׁל יוֹבֵל וְשֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֶחָד הוּא לְכָל דָּבָר. וְאֶחָד רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְאֶחָד הַיּוֹבֵל לַתְּקִיעוֹת. אֶלָּא שֶׁבַּיּוֹבֵל תּוֹקְעִין בֵּין בְּבֵית דִּין שֶׁקִּדְּשׁוּ בּוֹ אֶת הַחֹדֶשׁ בֵּין בְּבֵית דִּין שֶׁלֹּא קִדְּשׁוּ בּוֹ אֶת הַחֹדֶשׁ. וְכָל יָחִיד וְיָחִיד חַיָּב לִתְקֹעַ כָּל זְמַן שֶׁבֵּית דִּין יוֹשְׁבִין וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי בֵּית דִּין:

יב וּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת לֹא הָיוּ תוֹקְעִין אֶלָּא בְּבֵית דִּין שֶׁקִּדְּשׁוּ בּוֹ אֶת הַחֹדֶשׁ. וְאֵין כָּל יָחִיד וְיָחִיד תּוֹקֵעַ אֶלָּא בִּפְנֵי בֵּית דִּין:

יג שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מְעַכְּבִין בַּיּוֹבֵל. תְּקִיעָה וְשִׁלּוּחַ עֲבָדִים וְהַחְזָרַת שָׂדוֹת לְבַעֲלֵיהֶן. וְזוֹ הִיא שְׁמִטַּת קַרְקַע:

יד מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה עַד יוֹם הַכִּפּוּרִים לֹא הָיוּ עֲבָדִים נִפְטָרִים לְבָתֵּיהֶן וְלֹא מִשְׁתַּעְבְּדִין לַאֲדוֹנֵיהֶן. וְלֹא הַשָּׂדוֹת חוֹזְרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן. אֶלָּא עֲבָדִים אוֹכְלִין וְשׁוֹתִים וּשְׂמֵחִים וַעֲטָרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ יוֹם הַכִּפּוּרִים תָּקְעוּ בֵּית דִּין בַּשּׁוֹפָר נִפְטְרוּ עֲבָדִים לְבָתֵּיהֶן וְחָזְרוּ שָׂדוֹת לְבַעֲלֵיהֶן:

טו דִּין הַיּוֹבֵל בִּשְׁבִיתַת הָאָרֶץ וְדִין הַשְּׁמִטָּה אֶחָד הוּא לְכָל דָּבָר. כָּל שֶׁאָסוּר בַּשְּׁבִיעִית מֵעֲבוֹדַת הָאָרֶץ אָסוּר בְּשָׁנַת יוֹבֵל. וְכָל שֶׁמֻּתָּר בַּשְּׁבִיעִית מֻתָּר בַּיּוֹבֵל. וּמְלָאכוֹת שֶׁלּוֹקִין עֲלֵיהֶן בַּשְּׁבִיעִית לוֹקִין עֲלֵיהֶן בַּיּוֹבֵל. וְדִין פֵּרוֹת שְׁנַת יוֹבֵל בַּאֲכִילָה וּבַמְּכִירָה וּבַבִּעוּר כְּדִין פֵּרוֹת שְׁבִיעִית לְכָל דָּבָר:

טז יְתֵרָה שְׁבִיעִית עַל הַיּוֹבֵל שֶׁהַשְּׁבִיעִית מְשַׁמֶּטֶת כְּסָפִים וְלֹא יוֹבֵל. וְיוֹתֵר יוֹבֵל עַל הַשְּׁבִיעִית שֶׁהַיּוֹבֵל מוֹצִיא עֲבָדִים וּמַשְׁמִיט קַרְקַע. וְזֶהוּ דִּין מְכִירַת שָׂדוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה וְהִיא מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה כד) "גְּאֻלָּה תִּתְּנוּ לָאָרֶץ". יוֹבֵל מְשַׁמֵּט קַרְקַע בִּתְחִלָּתוֹ וּשְׁבִיעִית אֵינָהּ מְשַׁמֶּטֶת כְּסָפִים אֶלָּא בְּסוֹפָהּ כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ:

פרק יא

א אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַמִּתְחַלֶּקֶת לִשְׁבָטִים אֵינָהּ נִמְכֶּרֶת לִצְמִיתוּת שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה כג) "וְהָאָרֶץ לֹא תִמָּכֵר לִצְמִתֻת". וְאִם מָכַר לִצְמִיתוּת שְׁנֵיהֶם עוֹבְרִין בְּלֹא תַעֲשֶׂה. וְאֵין מַעֲשֵׂיהֶן מוֹעִילִין אֶלָּא תַּחְזֹר הַשָּׂדֶה לִבְעָלֶיהָ בַּיּוֹבֵל:

ב וְהַמּוֹכֵר שָׂדֵהוּ לְשִׁשִּׁים שָׁנָה אֵינָהּ יוֹצְאָה בַּיּוֹבֵל שֶׁאֵין חוֹזֵר בַּיּוֹבֵל אֶלָּא דָּבָר הַנִּמְכָּר סְתָם אוֹ הַנִּמְכָּר לִצְמִיתוּת:

ג לֹא יִמְכֹּר אָדָם בֵּיתוֹ אוֹ שְׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהֵם חוֹזְרִין אַחַר זְמַן אֶלָּא אִם כֵּן הֶעֱנִי שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה כה) "וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָכַר מֵאֲחֻזָּתוֹ". אֲבָל לִמְכֹּר וּלְהַנִּיחַ הַדָּמִים בְּכִיסוֹ אוֹ לַעֲשׂוֹת בָּהֶן סְחוֹרָה אוֹ לִקַּח בָּהֶן כֵּלִים אוֹ עֲבָדִים וּבְהֵמָה אֵינוֹ רַשַּׁאי אֶלָּא לְמָזוֹנוֹת בִּלְבַד. וְאִם עָבַר וּמָכַר מִכָּל מָקוֹם חֲרֵי אֵלּוּ מְכוּרִין:

ד וְדָנִין בְּבֵית דִּין בָּתֵּי עָרֵי חוֹמָה וּבְשָׂדֶה דִּין שְׂדֵה אֲחֻזָּה. דִּין מוֹכֵר שְׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ לְחַשֵּׁב אֶת הַדָּמִים לְפִי הַשָּׁנִים הַנִּשְׁאָרוֹת לַיּוֹבֵל. וּבְכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה לִפְדּוֹת מְחַשֵּׁב עִם הַלּוֹקֵחַ עַל הַשָּׁנִים שֶׁאָכַל. וְגוֹרֵעַ מִדְּמֵי הַמּוֹכֵר וּמַחֲזִיר לוֹ הַשְּׁאָר:

ה כֵּיצַד. הֲרֵי הַנִּשְׁאָר לַיּוֹבֵל עֶשֶׂר שָׁנִים וּמָכַר לוֹ שָׂדֶה בְּמֵאָה דִינָר. אֲכָלָהּ הַלּוֹקֵחַ שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְרָצָה הַמּוֹכֵר לִגְאֹל נוֹתֵן לוֹ שִׁבְעִים דִּינָר וּמַחֲזִיר שָׂדֶהוּ. וְכֵן אִם אֲכָלָהּ שֵׁשׁ שָׁנִים נוֹתֵן לוֹ אַרְבָּעִים דִּינָר וּמַחֲזִיר לוֹ שָׂדֶהוּ. לֹא גְּאָלָהּ אֶלָּא הִנִּיחָהּ בְּיַד הַלּוֹקֵחַ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל תַּחֲזֹר לַבְּעָלִים בְּלֹא דָּמִים שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה טו) "בְּמִסְפַּר שְׁנֵי תְבוּאֹת יִמְכָּר לָךְ":

ו מְכָרָהּ לוֹ וְהִיא מְלֵאָה פֵּרוֹת וּלְאַחַר שְׁתֵּי שָׁנִים גְּאָלָהּ אֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר לוֹ הַחֲזִירֶנָּה לִי מְלֵאָה פֵּרוֹת כְּמוֹ שֶׁמָּכַרְתִּי לְךָ. לְפִיכָךְ אִם מְכָרָהּ לוֹ מְלֵאָה פֵּרוֹת לְפִנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וּגְאָלָהּ אַחַר שְׁתֵּי שָׁנִים הֲרֵי זֶה אוֹכֵל שָׁלֹשׁ תְּבוּאוֹת בִּשְׁתֵּי הַשָּׁנִים וְאֵינוֹ מְחַשֵּׁב עִמּוֹ אֶלָּא לְפִי שְׁתֵּי שָׁנִים בִּלְבַד שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כז יח) "עַל פִּי הַשָּׁנִים" לֹא עַל פִּי הַתְּבוּאוֹת:

ז הַקָּנִים וְהַזְּמוֹרוֹת וּפֵרוֹת שֶׁקְּמָה שֶׁבְּתוֹכָהּ הֲרֵי הֵן שֶׁל לוֹקֵחַ כִּשְׁאָר הַפֵּרוֹת שֶׁלָּהּ. אֲבָל אִילָן שֶׁנִּכְסַח אוֹ שֶׁיָּבֵשׁ שְׁנֵיהֶן אֲסוּרִין בּוֹ. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה. יִמְכֹּר וְיִלָּקַח בְּדָמָיו קַרְקַע וְהַלּוֹקֵחַ אוֹכֵל פֵּרוֹתֶיהָ עַד שֶׁתִּגָּאֵל הַשָּׂדֶה מִיָּדוֹ:

ח הַלּוֹקֵחַ שָׂדֶה אֲחֻזָּה וּנְטָעָהּ אִילָנוֹת וְהִשְׁבִּיחָהּ כְּשֶׁהִיא חוֹזֶרֶת בַּיּוֹבֵל שָׁמִין שֶׁבַח הָאִילָנוֹת שֶׁבְּתוֹכָהּ. וְנוֹתֵן בַּעַל הַשָּׂדֶה דְּמֵי הַשֶּׁבַח לַלּוֹקֵחַ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה לג) "וְיָצָא מִמְכַּר בַּיִת" מִמְכָּר חוֹזֵר וְלֹא הַשֶּׁבַח:

ט הַמּוֹכֵר אֶת שָׂדֵהוּ בִּזְמַן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ אֵינוֹ מַתָּר לִגְאֹל לְפָחוֹת מִשְּׁתֵּי שָׁנִים שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה טו) "בְּמִסְפַּר שְׁנֵי תְבוּאֹת יִמְכָּר לָךְ". וַאֲפִלּוּ רָצָה הַלּוֹקֵחַ אָסוּר שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה טו) "בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתֶךָ". אֵין פָּחוֹת מִשְּׁתֵּי שָׁנִים מֵעֵת לְעֵת מִיּוֹם הַמְּכִירָה:

י וְצָרִיךְ שֶׁיֹּאכַל הַלּוֹקֵחַ שְׁתֵּי תְּבוּאוֹת בִּשְׁתֵּי שָׁנִים וְאַחַר כָּךְ יִגָּאֵל שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה טו) "שְׁנֵי תְבוּאֹת". לְפִיכָךְ אִם הָיְתָה אַחַת מִשְּׁתֵּי הַשָּׁנִים שְׁבִיעִית אוֹ שְׁנַת שִׁדָּפוֹן אוֹ יֶרְקוֹן אֵינָהּ עוֹלָה מִן הַמִּנְיָן:

יא הִנִּיחָהּ הַלּוֹקֵחַ בּוּרָה שָׁנָה וַאֲכָלָהּ שָׁנָה. אוֹ אֲכָלָהּ שָׁנָה וְנָרָהּ שָׁנָה וְלֹא זָרָעָהּ הֲרֵי אֵלּוּ עוֹלִין לַמִּנְיָן. מְכָרָהּ בִּשְׁנַת יוֹבֵל עַצְמָהּ אֵינָהּ נִמְכֶּרֶת וְהַדָּמִים חוֹזְרִין לַבְּעָלִים:

יב מְכָרָהּ שָׁנָה אַחַת לִפְנֵי הַיּוֹבֵל הֲרֵי הַלּוֹקֵחַ אוֹכֵל אוֹתָהּ שָׁנָה שְׁנִיָּה אַחַר הַיּוֹבֵל שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה טו) "שְׁנֵי תְבוּאֹת":

יג מָכַר נְקָעִים מְלֵאִים מַיִם אוֹ סְלָעִים שֶׁאֵינָם רְאוּיִין לִזְרִיעָה הֲרֵי זֶה פּוֹדֶה בְּפָחוֹת מִשְּׁתֵּי שָׁנִים שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה טו) "בְּמִסְפַּר שְׁנֵי תְבוּאֹת". שָׂדֶה הָרְאוּיָה לַתְּבוּאָה הִיא שֶׁאֵינָהּ נִגְאֶלֶת אֶלָּא אַחַר שְׁתֵּי שָׁנִים. וְאִם לֹא גְּאָלָהּ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לִזְרִיעָה חוֹזֶרֶת לַבְּעָלִים בַּיּוֹבֵל:

יד מָכַר אִילָנוֹת אֵין נִגְאָלִין לְפָחוֹת מִשְּׁתֵּי שָׁנִים שֶׁהֲרֵי רְאוּיִים לִתְבוּאוֹת. וְאִם לֹא גְּאָלָן אֵינָן חוֹזְרִין לַבְּעָלִים בַּיּוֹבֵל שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה כז כח) "וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ" וְלֹא לְאִילָנוֹת:

טו מָכַר שָׂדֵהוּ לְרִאשׁוֹן וְרִאשׁוֹן מָכַר לְשֵׁנִי וְשֵׁנִי לִשְׁלִישִׁי אֲפִלּוּ מֵאָה זֶה אַחַר זֶה בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל תַּחֲזֹר לָאָדוֹן הָרִאשׁוֹן. שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כז כד) "בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל יָשׁוּב הַשָּׂדֶה לַאֲשֶׁר קָנָהוּ מֵאִתּוֹ לַאֲשֶׁר לוֹ אֲחֻזַּת הָאָרֶץ":

טז מְכָרָהּ לְרִאשׁוֹן בְּמֵאָה דִינָר וְרִאשׁוֹן לְשֵׁנִי בְּמָאתַיִם וְרָצָה הָאָדוֹן לִגְאֹל אֵינוֹ מְחַשֵּׁב אֶלָּא עִם הָרִאשׁוֹן שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה כז) "לָאִישׁ אֲשֶׁר מָכַר לוֹ". מְכָרָהּ לְרִאשׁוֹן בְּמָאתַיִם וְרִאשׁוֹן לְשֵׁנִי בְּמֵאָה הֲרֵי זֶה מְחַשֵּׁב עִם הָאַחֲרוֹן. וְכֵן אִם מְכָרָהּ בְּמֵאָה וְהִשְׁבִּיחָהּ בְּיַד הַלּוֹקֵחַ וַהֲרֵי הִיא רְאוּיָה לְהִמָּכֵר בְּמָאתַיִם מְחַשֵּׁב לְפִי מַה שֶּׁמָּכַר. וְאִם מְכָרָהּ בְּמָאתַיִם וְהִכְסִיפָהּ וַהֲרֵי הִיא רְאוּיָה לְהִמָּכֵר בְּמֵאָה מְחַשֵּׁב לְפִי מַה שֶּׁהִיא. וּלְעוֹלָם מְיַפִּים כֹּחַ מוֹכֵר שְׂדֵה אֲחֻזָּה וּמְרַעְיִן כֹּחַ הַלּוֹקֵחַ:

יז הַמּוֹכֵר שְׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ וְהָיוּ לוֹ שָׂדוֹת אֲחֵרוֹת וּמָכַר מֵאוֹתָם הַשָּׂדוֹת כְּדֵי לִגְאֹל שָׂדֶה שֶׁמָּכַר אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה כו) "וּמָצְאָ כְדֵי גְאֻלָּתוֹ" עַד שֶׁיִּמְצָא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי לוֹ בְּשָׁעָה שֶׁמָּכַר. וְכֵן אִם לָוָה לִגְאֹל אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה כו) "וְהִשִּׂיגָה יָדוֹ" לֹא שֶׁיִּלְוֶה:

יח מָצָא מְעַט וְרָצָה לִגְאֹל חֲצִי הַשָּׂדֶה שֶׁמָּכַר אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה כו) "כְּדֵי גְאֻלָּתוֹ". אוֹ גּוֹאֵל אֶת כֻּלָּהּ אוֹ אֵינוֹ גּוֹאֵל. וְאִם רָצוּ קְרוֹבָיו לִגְאֹל גּוֹאֲלִים שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה כה) "וּבָא גֹּאֲלוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו":

יט הַנּוֹתֵן שָׂדֵהוּ מַתָּנָה הֲרֵי זוֹ חוֹזֶרֶת לוֹ בַּיּוֹבֵל שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה יג) "תָּשֻׁבוּ אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ" לְרַבּוֹת אֶת הַמַּתָּנָה:

כ הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ כְּלָקוּחוֹת הֵן וּמַחְזִירִין זֶה לָזֶה חֶלְקוֹ בַּיּוֹבֵל. לֹא תִּבָּטֵל חֲלוּקָתָן מִכְּמוֹת שֶׁהָיְתָה. וְכֵן הַבָּכוֹר וְהַמְיַבֵּם אֵשֶׁת אָחִיו מַחֲזִיר בַּיּוֹבֵל חֵלֶק שֶׁנָּטַל וְנוֹטֵל הַחֵלֶק שֶׁכְּנֶגְדּוֹ:

כא אֲבָל הַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁיִּרְשַׁת הַבַּעַל מִדִּבְרֵיהֶם עָשׂוּ חִזּוּק לְדִבְרֵיהֶם כְּשֶׁל תּוֹרָה וְאֵינוֹ מַחֲזִיר בַּיּוֹבֵל. וְאִם יָרַשׁ מִמֶּנָּה בֵּית הַקְּבָרוֹת יַחֲזִיר לִבְנֵי מִשְׁפָּחָה מִשּׁוּם פְּגַם מִשְׁפָּחָה וְיִתְּנוּ לוֹ דָּמֶיהָ וּמְנַכִּין לוֹ דְּמֵי קֶבֶר אִשְׁתּוֹ שֶׁהֲרֵי חַיָּב בִּקְבוּרָתָהּ׃

פרק יב

א הַמּוֹכֵר בַּיִת בְּתוֹךְ עִיר הַמֻּקָּפֶת חוֹמָה הֲרֵי זֶה גּוֹאֲלָהּ כָּל י״ב חֹדֶשׁ מִיּוֹם שֶׁמָּכַר בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה. וַאֲפִלּוּ בַּיּוֹם שֶׁמָּכַר. וּכְשֶׁרוֹצֶה לִפְדּוֹת נוֹתֵן כָּל הַדָּמִים שֶׁלָּקַח וְאֵינוֹ גּוֹרֵעַ לַלּוֹקֵחַ כְּלוּם׃

ב וְאֵין הַקְּרוֹבִים פּוֹדִין אוֹתָהּ אֶלָּא הַמּוֹכֵר עַצְמוֹ אִם הִשִּׂיגָה יָדוֹ. וְיֵשׁ לוֹ לִמְכֹּר מִנְּכָסָיו וְלִפְדּוֹתוֹ. אֲבָל לֹא יַלְוֶה וְיִגְאַל. וְלֹא יִגְאַל לַחֲצָאִין׃

ג מֵת הַלּוֹקֵחַ יִפְדֶּה מִיַּד בָּנָיו. וְכֵן אִם מֵת הַמּוֹכֵר יֵשׁ לִבְנוֹ לִפְדּוֹתָהּ כָּל י״ב חֹדֶשׁ׃

ד מָכַר לָרִאשׁוֹן וְרִאשׁוֹן לַשֵּׁנִי בְּתוֹךְ הַשָּׁנָה מוֹנִין לָרִאשׁוֹן. כֵּיצַד שִׁשָּׁלְמָה שָׁנָה רִאשׁוֹנָה הַחִלַּט הַבַּיִת בְּיַד הַשֵּׁנִי. שֶׁהַמּוֹכֵר מָכַר לַשֵּׁנִי כָּל זְכוּת שֶׁתָּבוֹא לְיָדוֹ. הִגִּיעַ י״ב חֹדֶשׁ וְלֹא גְּאָלָהּ הֲרֵי זוֹ נֶחְלֶטֶת בְּיַד הַלּוֹקֵחַ. וְכֵן אִם נָתַן הַבַּיִת מַתָּנָה וְלֹא גְּאָלוֹ כָּל י״ב חֹדֶשׁ הֲרֵי זֶה נֶחְלָט בְּיַד זֶה שֶׁנִּתַּן לוֹ מַתָּנָה׃

ה הָיְתָה שָׁנָה מְעֻבֶּרֶת אֵינוֹ נֶחְלָט עַד סוֹפָהּ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה ל) ״עַד מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה״ לְהָבִיא חֹדֶשׁ הָעִבּוּר׃

ו מָכַר שְׁנֵי בָּתִּים אֶחָד בַּחֲצֵי אֲדָר רִאשׁוֹן וְאֶחָד בְּרֹאשׁ אֲדָר שֵׁנִי. זֶה שֶׁמָּכַר בְּרֹאשׁ אֲדָר שֵׁנִי כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ אֶחָד בַּאֲדָר שֶׁל שָׁנָה הַבָּאָה עָלְתָה לוֹ שָׁנָה. וְזֶה שֶׁמָּכַר בַּחֲצִי אֲדָר רִאשׁוֹן לֹא עָלְתָה לוֹ שָׁנָה עַד חֲצִי אֲדָר שֶׁל שָׁנָה הַבָּאָה מִפְּנֵי שֶׁיָּרַד הַלּוֹקֵחַ בְּחֹדֶשׁ הָעִבּוּר׃

ז הִגִּיעַ יוֹם י״ב חֹדֶשׁ וְלֹא נִמְצָא הַלּוֹקֵחַ לִפְדּוֹת מְמֻנִּו הֲרֵי זֶה מַנִּיחַ מְעוֹתָיו בְּבֵית דִּין וְשׁוֹבֵר אֶת הַדֶּלֶת וְנִכְנָס לְבֵיתוֹ. וְאֵימָתַי שֶׁיָּבוֹא הַלּוֹקֵחַ יָבוֹא וְיִטֹּל מְעוֹתָיו׃

ח הַמַּקְדִּישׁ בֵּית עִיר חוֹמָה וּגְאָלוֹ אַחֵר מִיַּד הַהֶקְדֵּשׁ כֵּיוָן שֶׁעָלְתָה לוֹ שָׁנָה מִשָּׁעָה שֶׁנִּגְאַל מִיַּד הַהֶקְדֵּשׁ וְלֹא גְּאָלוֹ בְּעָלָיו נֶחְלַט בְּיַד הַגּוֹאֵל. שֶׁאֵין הַהֶקְדֵּשׁ חוֹלֵט אֶלָּא הַלּוֹקֵחַ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה ל) ״לַקּוֹנֶה אוֹתוֹ לְדוֹרוֹתָיו״׃

ט מָכַר בֵּית עִיר חוֹמָה וְהִגִּיעַ יוֹבֵל בְּתוֹךְ שְׁנַת הַמֶּכֶר אֵינוֹ חוֹזֵר בְּיוֹבֵל. אֶלָּא יִהְיֶה בְּיַד הַלּוֹקֵחַ עַד שֶׁיִּרְצֶה הַמּוֹכֵר לִגְאֹל כָּל שְׁנַת הַמֶּכֶר אוֹ תִּמָּלֵא שָׁנָה וְיֶחְלֹט׃

י הַמּוֹכֵר בֵּית בְּכָתֵּי חֲצֵרִים אוֹ בְּעִיר שֶׁאֵינָהּ מֻקֶּפֶת חוֹמָה כֶּרַאוִי הֲרֵי זֶה נִגְאָל בְּכֹחַ יָפָה שְׁבִדְּרִין הַשָּׁוֶה וְשִׁבְדִּרִין הַבָּתִּים הַמֻּקָּפִין חוֹמָה. כֵּיצַד. אִם רָצָה לִגְאֹל מִיָּד גּוֹאֵל כְּדִין הַבָּתִּים. הִגִּיעַ י״ב חֹדֶשׁ וְלֹא גָּאַל הֲרֵי זֶה גּוֹאֵל עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל כְּדִין הַשָּׂדוֹת. וּבְעֵת שֶׁגּוֹאֵל מְחַשֵּׁב עִם הַמּוֹכֵר וְגוֹרֵעַ לוֹ מַה שֶּׁאָכַל. הִגִּיעַ יוֹבֵל וְלֹא גָּאַל חוֹזֵר הַבַּיִת בְּלֹא דָּמִים כְּדִין הַשָּׂדוֹת׃

יא כָּל שֶׁהוּא לְפָנִים מִן הַחוֹמָה כְּגוֹן הַגִּנּוֹת וְהַמִּרְחָצָאוֹת וְהַשּׁוֹבָכוֹת הֲרֵי הוּא כְּבָתִּים שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה ל) ״אֲשֶׁר בָּעִיר״. אֲבָל הַשָּׂדוֹת שֶׁבְּתוֹךְ הָעִיר נִגְאָלִין כְּדִין הַשָּׂדוֹת שֶׁחוּץ לָעִיר שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה ל) ״וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר בָּעִיר״. בַּיִת וְכָל הַדּוֹמֶה לְבַיִת לֹא הַשָּׂדוֹת׃

יב בַּיִת שֶׁאֵין בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת אֵינוֹ נֶחְלָט כְּבָתֵּי עָרֵי חוֹמָה. וּרְוֹשָׁלַיִם אֵין הַבַּיִת נֶחְלָט בָּהּ. וּבַיִת הַבָּנוּי בַּחוֹמָה אֵינוֹ כְּבָתֵּי עָרֵי חוֹמָה׃

יג עִיר שֶׁגָּגוֹתֶיהָ חוֹמָתָהּ אוֹ שֶׁהָיָם חוֹמָתָהּ אֵינָהּ כְּמֻקֶּפֶת חוֹמָה׃

יד אֵין הַמָּקוֹם נִקְרָא עָרֵי חוֹמָה עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ שָׁלֹשׁ חֲצֵרוֹת אוֹ יֶתֶר וּבְכָל חָצֵר מֵהֶן שְׁנֵי בָּתִּים אוֹ יֶתֶר וְיַקִּיפוּהָ חוֹמָה תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ יִבְנוּ הַחֲצֵרוֹת בְּתוֹכוֹ. אֲבָל מָקוֹם שֶׁיָּשַׁב וְאַחַר כָּךְ הֵקֵף אוֹ שֶׁלֹּא הָיוּ בּוֹ שָׁלֹשׁ חֲצֵרוֹת שֶׁל שְׁנֵי בָּתִּים אֵינוֹ (ויקרא כה כט) ״עִיר חוֹמָה״ אֶלָּא בָּתִּים שֶׁבּוֹ כְּבָתֵּי הַחֲצֵרִים׃

טו אֵין סוֹמְכִין אֶלָּא עַל חוֹמָה הַמֻּקֶּפֶת בְּשִׁעַת כִּבּוּשׁ הָאָרֶץ. כֵּיצַד. עִיר שֶׁלֹּא הָיְתָה מֻקֶּפֶת חוֹמָה בְּשָׁעָה שֶׁכָּבַשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת הָאָרֶץ אַף עַל פִּי שֶׁמֻּקֶּפֶת עַתָּה הֲרֵי הִיא כְּבָתֵּי הַחֲצֵרִים. וְעִיר שֶׁהָיְתָה מֻקֶּפֶת חוֹמָה בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ מֻקֶּפֶת עַתָּה הֲרֵי הִיא כְּמֻקֶּפֶת. וְכֵיוָן שֶׁגָּלוּ בְּחָרְבָּן רִאשׁוֹן בָּטְלָה קְדֻשַּׁת עָרֵי חוֹמָה שֶׁהָיוּ בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ. כֵּיוָן שֶׁעָלָה עֶזְרָא בַּבִּיאָה הַשְּׁנִיָּה נִתְקַדְּשׁוּ כָּל הֶעָרִים הַמֻּקָּפוֹת חוֹמָה בְּאוֹתוֹ הָעֵת מִפְּנֵי שֶׁבִּיאָתָן בִּימֵי עֶזְרָא שֶׁהִיא בִּיאָה שְׁנִיָּה כְּבִיאָתָן בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ. מָה בִּיאָתָן בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ מָנוּ שִׁמְטִין וְיוֹבְלוֹת וְקִדְּשׁוּ בָּתֵּי עָרֵי חוֹמָה וְנִתְחַיְּבוּ בְּמַעֲשֵׂר. אַף בִּיאָתָם בִּימֵי עֶזְרָא מָנוּ שִׁמְטִין וְיוֹבְלוֹת וְקִדְּשׁוּ בָּתֵּי עָרֵי חוֹמָה וְנִתְחַיְּבוּ בְּמַעֲשֵׂר׃

טז וְכֵן לֶעָתִיד לָבוֹא בִּבְיאָה שְׁלִישִׁית בְּעֵת שֶׁיִּכָּנְסוּ לָאָרֶץ יַתְחִילוּ לִמְנוֹת שְׁמִטִּין וְיוֹבְלוֹת וְיִקְדְּשׁוּ בָּתֵּי עָרֵי חוֹמָה וְיִתְחַיֵּב כָּל מָקוֹם שֶׁיִּכְבְּשׁוּהוּ בְּמַעֲשְׂרוֹת שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ל ה) "וֶהֱבִיאֲךָ ה' אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירִשְׁתָּהּ". מַקִּישׁ יְרֻשָּׁתְךָ לִירֻשַּׁת אֲבוֹתֶיךָ. מָה יְרֻשַּׁת אֲבוֹתֶיךָ אַתָּה נוֹהֵג [בָּהּ] בְּחִדּוּשׁ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ אַף יְרֻשָּׁתְךָ אַתָּה נוֹהֵג בָּהּ בְּחִדּוּשׁ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ:

פרק יג

א שֵׁבֶט לֵוִי אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהֶם חֵלֶק בָּאָרֶץ כְּבָר נִצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל לִתֵּן לָהֶם עָרִים לָשֶׁבֶת וּמִגְרְשֵׁיהֶם. וְהֶעָרִים הֵם שֵׁשׁ עָרֵי מִקְלָט וַעֲלֵיהֶן שְׁתַּיִם וְאַרְבָּעִים עִיר. וּכְשֶׁמּוֹסִיפִין עָרֵי מִקְלָט אֲחֵרוֹת בִּימֵי הַמָּשִׁיחַ הַכֹּל לַלְוִיִּם:

ב מִגְרְשֵׁי הֶעָרִים כְּבָר נִתְפָּרְשׁוּ בַּתּוֹרָה שֶׁהֵם שִׁלֹּשֶׁת אֲלָפִים אַמָּה לְכָל רוּחַ מִקְּיר הָעִיר וְחוּצָה שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה ד) "מִקִּיר הָעִיר וָחוּצָה אֶלֶף אַמָּה סָבִיב". וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר (במדבר לה ה) "וּמַדֹּתֶם מִחוּץ לָעִיר אֶת פְּאַת קֵדְמָה אַלְפַּיִם בָּאַמָּה" וְגוֹ'. אֶלֶף הָרִאשׁוֹנִים מִגְרָשׁ וַאֲלָפַיִם שֶׁמּוֹדְדִין חוּץ לַמִּגְרָשׁ לְשָׂדוֹת וּכְרָמִים:

ג וְנוֹתְנִין לְכָל עִיר בֵּית הַקְּבָרוֹת חוּץ לִתְחוּם זֶה. שֶׁאֵין קוֹבְרִין מֵתֵיהֶם לִתְחוּם עָרֵיהֶם שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה ג) "וּמִגְרְשֵׁיהֶם יִהְיוּ לִבְהֶמְתָּם וְלִרְכֻשָׁם וּלְכֹל חַיָּתָם" לְחַיִּים נִתְּנוּ וְלֹא לִקְבוּרָה:

ד אֵין עוֹשִׂין בְּעָרֵי הַלְוִיִּם עִיר מִגְרָשׁ וְלֹא מִגְרָשׁ עִיר וְלֹא מִגְרָשׁ שָׂדֶה וְלֹא שָׂדֶה מִגְרָשׁ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה לד) "וּשְׂדֵה מִגְרַשׁ עָרֵיהֶם לֹא יִמָּכֵר":

ה וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ שָׂדֶה שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה לד) "לֹא יִמָּכֵר" לֹא יְשׁוּנֶה אֶלָּא הַשָּׂדֶה וְהַמִּגְרָשׁ וְהָעִיר כָּל אֶחָד מִשְׁלָשְׁתָּן כְּמוֹת שֶׁהוּא לְעוֹלָם. וְכֵן בִּשְׂאָר עָרֵי יִשְׂרָאֵל:

ו לֹא יִסְתֹּר אָדָם אֶת בֵּיתוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ גִּנָּה וְלֹא יַשֵּׁב חֲרָבָתוֹ גִּנָּה שֶׁלֹּא יַחֲרִיבוּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:

ז כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם שֶׁמָּכְרוּ שָׂדֶה מִשְׂדֵה עָרֵיהֶם אוֹ בַּיִת מִבָּתֵּי עָרֵי חוֹמָה שֶׁלָּהֶן אֵין גּוֹאֲלִין כַּסֵּדֶר הַזֶּה. אֶלָּא מוֹכְרִין הַשָּׂדוֹת וַאֲפִלּוּ סָמוּךְ לַיּוֹבֵל וְגוֹאֲלִין מִיָּד. וְאִם הִקְדִּישׁוּ שָׂדֶה גּוֹאֲלִים מִיַּד הַהֶקְדֵּשׁ לְאַחַר הַיּוֹבֵל. וְגוֹאֲלִים בָּתֵּי עָרֵי חוֹמָה כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצוּ אֲפִלּוּ אַחַר כַּמָּה שָׁנִים שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה לב) "גְּאֻלַּת עוֹלָם תִּהְיֶה לַלְוִיִּם":

ח יִשְׂרָאֵל שֶׁגֵּרַשׁ אֶת אֲבִי אִמּוֹ לֵוִי חֲרֵי זֶה גּוֹאֵל כְּלְוִיִּם אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ לֵוִי הוֹאִיל וְהֶעָרִים אוֹ הַשָּׂדוֹת שֶׁל לְוִיִּם גּוֹאֵל לְעוֹלָם. שֶׁדִּין זֶה תָּלוּי בְּמָקוֹמוֹת אֵלּוּ וְלֹא בַּבְּעָלִים:

ט וְלֵוִי שֶׁגֵּרַשׁ אֶת אֲבִי אִמּוֹ יִשְׂרָאֵל גּוֹאֵל כְּיִשְׂרָאֵל וְלֹא כְּלְוִיִּם שֶׁלֹּא נֶאֱמַר (ויקרא כה לב) "גְּאֻלַּת עוֹלָם תִּהְיֶה לַלְוִיִּם" אֶלָּא בְּעָרֵי הַלְוִיִּם:

י כָּל שֵׁבֶט לֵוִי מֻזְהָרִין שֶׁלֹּא יִנְחֲלוּ בְּאֶרֶץ כְּנַעַן. וְכֵן הֵן מֻזְהָרִין שֶׁלֹּא יִטְּלוּ חֵלֶק בַּבִּזָּה בְּשָׁעָה שֶׁכּוֹבְשִׁין אֶת הָעָרִים שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יח א) "לֹא יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כָּל שֵׁבֶט לֵוִי חֵלֶק וְנַחֲלָה עִם יִשְׂרָאֵל". חֵלֶק בַּבִּזָּה וְנַחֲלָה בָּאָרֶץ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (במדבר יח כ) "בְּאַרְצָם לֹא תִנְחָל וְחֵלֶק לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּתוֹכָם" בַּבִּזָּה. וּבֶן לֵוִי אוֹ כֹּהֵן שֶׁנָּטַל חֵלֶק בַּבִּזָּה לוֹקֶה. וְאִם נָטַל נַחֲלָה בָּאָרֶץ מַעֲבִירִין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ:

יא יֵרָאֶה לִי שֶׁאֵין הַדְּבָרִים אֲמוּרִים אֶלָּא בָּאָרֶץ שֶׁנִּכְרְתָה עָלֶיהָ בְּרִית לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וִירָשׁוּהָ בְּנֵיהֶם וְנִתְחַלְּקָה לָהֶם. אֲבָל שְׂאָר כָּל הָאֲרָצוֹת שֶׁכּוֹבֵשׁ מֶלֶךְ מִמַּלְכֵי יִשְׂרָאֵל חֲרֵי הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם בְּאוֹתָן הָאֲרָצוֹת וּבְבִזָּתָן כְּכָל יִשְׂרָאֵל:

יב וְלָמָּה לֹא זָכָה לֵוִי בְּנַחֲלַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְבִזָּתָהּ עִם אֶחָיו מִפְּנֵי שֶׁהִבְדִּיל לַעֲבֹד אֶת ה' לְשָׁרְתוֹ וּלְהוֹרוֹת דְּרָכָיו הַיְשָׁרִים וּמִשְׁפָּטָיו הַצְּדִיקִים לָרַבִּים שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לג י) "יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְתוֹרָתְךָ לְיִשְׂרָאֵל". לְפִיכָךְ הֻבְדְּלוּ מִדַּרְכֵי הָעוֹלָם לֹא עוֹרְכִין מִלְחָמָה כְּשְׁאָר יִשְׂרָאֵל וְלֹא נוֹחֲלִין וְלֹא זוֹכִין לְעַצְמָן בְּכֹחַ גּוּפָן. אֶלָּא הֵם חֵיל הַשֵּׁם שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לג יא) "בָּרֵךְ ה' חֵילוֹ". וְהוּא בָּרוּךְ הוּא זוֹכֶה לָהֶם שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יח כ) "אֲנִי חֶלְקְךָ וְנַחֲלָתְךָ":

יג וְלֹא שֵׁבֶט לֵוִי בִּלְבַד אֶלָּא כָּל אִישׁ וְאִישׁ מִכָּל בָּאֵי הָעוֹלָם אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אוֹתוֹ וְהֵבִינוּ מַדָּעוֹ לְהִבָּדֵל לַעֲמֹד לִפְנֵי ה' לְשָׁרְתוֹ וּלְעָבְדוֹ לְדַעָה אֶת ה' וְהָלַךְ יָשָׁר כְּמוֹ שֶׁעָשָׂהוּ הָאֱלֹהִים וּפָרַק מֵעַל צַוָּארוֹ עֹל הַחֶשְׁבּוֹנוֹת הָרַבִּים אֲשֶׁר בִּקְּשׁוּ בְּנֵי הָאָדָם הֵרֵי זֶה נִתְקַדֵּשׁ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים וְיִהְיֶה ה' חֶלְקוֹ וְנַחֲלָתוֹ לְעוֹלָם וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים וְיִזְכֶּה לוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה דָּבָר הַמַּסְפִּיק לוֹ כְּמוֹ שֶׁזָּכָה לַכֹּהֲנִים לַלְוִיִּם. הֵרֵי דָּוִד עָלָיו הַשָּׁלוֹם אוֹמֵר (תהילים טז ה) "ה' מְנָת חֶלְקִי וְכוֹסִי אַתָּה תּוֹמִיךְ גּוֹרָלִי":